

Eğitim Davası

The Education Case

Ayşe Çiğdem KOCAMAN

Nişantaşı Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, aysecigdem.kocaman@nisantasi.edu.tr
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0003-1354-1335

Özet

Sosyal medya platformlarında ünlü bir rap şarkıcısı ve insan hakları aktivisti olarak *Prince Ea* lakabıyla tanınan, ama aslında bir antropolog olan Richard Williams, 2016 yılında günümüzün eğitim sistemini dava eden *I Sued The School System* adında yaklaşık altı dakikalık kısa bir film yayımlar. Williams, milyonlarca kişinin ilgiyle izlediği, çeşitli internet sitelerinde halen paylaştığı bu filmde, eğitimin insanların sahip olduğu birbirinden farklı yetenekleri, olanakları, bütünüyle özgür bir şekilde geliştirmeyi, bağımsız düşünebilen, özerk kişiler olarak yetişmelerine yardımcı olmayı, insanın ruhunu canlandırmayı amaçlaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Ancak günümüzdeki eğitimin cansız bir hayaletten farksız olduğunu, işlevini yerine getirmediğini, hatta görevini kötüye kullandığını, insanı amaç olarak değil, araç olarak gördüğünü iddia ederek, bugünün eğitim anlayışını/sistemini, öğrencileri eğitmek adına robotlaştırmaktan, onların yaratıcılığını, özgünlüğünü öldürmekten dolayı suçlar ve dava eder. Williams'ın aktivist kimliğini başarılı bir şekilde yansıttığı bu kısa filmde, eğitimle ilgili verdiği kışkırtıcı mesajların dikkate değer olan yanı, milyonlarca kişiyi, eğitime/egitimde olan bitene, insanın varlık yapısını oluşturan özelliklerin ve olanakların bilgisinden hareketle bakmaya, eğitimin çoğunlukla unutulmuş veya göz ardı edilen etik boyutunu görmeye, eğitimin anlamını düşünmeye, neliğini ve amacını sorgulamaya davet etmesidir.

İşte bu davete icabet eden bu çalışmada, öncelikle İngilizce *education* (eğitim) sözcüğünün Latince kökeni bağlamında *educare* ve *educere* olarak karşımıza çıkan anlamları, yani eğitimin iki farklı yüzü ele alınmakta, bu iki terimin anlam bakımından aralarındaki derin uçurumun, eğitilen açısından eğitimin amacına nasıl yansıdığı tartışılmaktadır. Buradan hareketle kişilerin, temelini insanın varlık yapısında bulan özelliklerini, olanaklarını bütünüyle geliştirebilmesine, yeteneklerini hayata geçirebilmesine, böylelikle kendini gerçekleştirebilmesine, etik ilişki değerlerini koruyarak insana yakışır bir şekilde yaşayabilmesine yardımcı olan ya da Williams'ın dile getirdiği gibi insanın ruhunu canlandıran bir eğitimin neliği sorgulanmakta ve bir hayaletten farksız dediği günümüzdeki eğitimin ne türden bir eğitim anlayışı olduğu ortaya konulmaktadır. Sonuç olarak ise insanın ruhunu canlandıran bir eğitimde hem *educare* hem de *educere* anlamında eğitimin dengeli bir şekilde, bir bütün olarak birlikte iş görmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, Educare Anlamında Eğitim, Educere Anlamında Eğitim, Prince Ea

Abstract

A famous rap singer and human rights activist on social media platforms, Richard Williams, also known by the nickname *Prince Ea*, is actually an anthropologist, and in 2016, he released a short, six-minute film called *I Sued The School System*, where he sues today's education system. Seen by millions of people and still shared on numerous websites, the film draws attention to the fact that education should aim to freely develop different abilities and possibilities in people, help them grow as independent and autonomous thinkers, and invigorate their spirit. He claims, though, that today's education is but a lifeless body, not fulfilling its duty and even misusing it, treating people as a means rather than an end. So, he accuses -and even sues- today's educational understanding/system for robotization, killing students' creativity and individuality. Reflecting his activism with this short film, Williams conveys some provocative messages about education. What is notable about his messages is that Williams invites millions of people to look at education and all that occurs within it from the perspective of human characteristics and potentials, seeing the often-forgotten or neglected ethical dimension of education, reflecting on its meaning, and questioning its nature and purpose.

Responding to his invitation, this article discusses the meanings of the word *education*, considering the two different aspects based on its Latin roots: *educare* and *educere*. The present study also tackles the wide gap between the meanings of these two terms, exploring how it reflects on the purpose of education for students. In this context, this article questions the nature of such an education that helps people develop characteristics and potentials based on the structure of human nature, put their abilities into practice, achieve self-realization, protect their ethical values, and live decently, or as Williams puts it, one that invigorates the human soul. We also try to reveal the true nature of today's education, which he deems no different from a ghost. In its conclusion, the article suggests that such education that invigorates the human soul should involve training in two meanings of the word: both *educare* and *educere*.

Keywords: Education, Training, Education as Educare, Education as Educere, Prince Ea

Giriş

“Ülke insanının çoğunluğunun eğitimden yoksun bırakılması bir cinayettir.
Devletin kendi kendini yok etmesi, intihar etmesi demektir”
(G. Petrov, *Beyaz Zambaklar Ülkesinde*)

Sosyal medya platformlarında ünlü bir rap şarkıcısı ve insan hakları aktivisti olarak *Prince Ea*¹ lakabıyla tanınan, ama aslında Missouri, St. Louis Üniversitesi’nden mezun bir antropolog olan Richard Williams, 2016 yılında, günümüzün eğitim anlayışını eleştiren *I Suid The School System* adında kısa bir film yayınlar.² Bu film, Williams’ın eğitim sistemindeki sorunlara dikkat çektiği diğer kısa filmleri arasında en çok ilgi görenlerden biridir. Milyonlarca kişi tarafından izlenen, çeşitli internet sitelerinde halen paylaşılan ve mahkemede eğitimin dava edildiği bir duruşma sahnesiyle başlayan bu kısa filmde Williams, amacını yerine getirmediği, üstlendiği görevi kötüye kullandığı gerekçesiyle suçladığı eğitim sisteminden ve okullardan davacıdır. Duruşmadaki açılış konuşmasına, Albert Einstein’a mâl edilen “aslında herkes bir dâhidir, ama siz kalkıp da bir balığı ağaca tırmanma yeteneğine göre yargılırsanız, o tüm hayatını aptal olduğuna inanarak geçirir” sözüyle başlayan Williams, elinde tuttuğu küçük bir akvaryumun içindeki balığı göstererek, günümüz eğitim anlayışının öğrencilere tam da bu şekilde muamele ettiğini, üstelik balığı sadece ağaca tırmanmaya değil, aynı zamanda o ağaçtan aşağıya inmeye, üstüne de onlarca kilometre koşmaya zorladığını ileri sürer.

Konuşmasına eğitimdeki yanlış uygulamalara dikkat çekerek devam eden Williams, “bir doktor tüm hastalarına aynı ilacı yazsaydı sonuçları trajik olurdu. Bir sürü insan daha da hastalanırdı. Fakat iş eğitime gelince yaşanan tam anlamıyla bu!” diyerek, günümüzde eğitimin öğrencilerin bireysel farklılıklarını, yapısal özelliklerini ve sahip oldukları olanakları görmezden geldiğini, herkesi bir ve aynı şekilde eğitmeye çalıştığını, öğrencilere tıpkı bir kurabiye kalıbı gibi muamele ettiğini ileri sürer. Bu durumu dehşet verici, hatta bugüne kadar işlenen en büyük suç olarak nitelendiren Williams, eğitim rolündeki kişiye “cevap ver eğitim, yaptığın şeylerden gurur duyuyor musun? Milyonlarca insanı eğitmek adına robotlaştırmayı eğlenceli mi buluyorsun? Sınıfta akıntıya karşı yüzmeye çalışırken yeteneklerini hiç keşfedemeyen, kendisini akvaryumdaki bu balık gibi hisseden, aptal olduğunu düşünen, işe yaramaz, önemsiz olduğuna inanan ne kadar fazla öğrencinin olduğunun farkında mısın?” diye sorar. Bu soru karşısında aldırılmaz bir tutum sergileyen eğitimi işaret ederek, jüriye artık zamanın geldiğini, bu eski sistemin affedilecek bir yanı kalmadığını söyleyen Williams, öğrencilerin ve velilerin şaşkın bakışları arasında eğitimden ayağa kalkmasını ister ve onu yaratıcılığı, özgünlüğü öldürmekten, entelektüel istismardan ötürü suçlar.

O ana kadar hakkındaki suçlamaları umursamaz, rahat ve soğuk kanlı bir tavır içinde dinleyen eğitim, endişeli bir yüz ifadesi takınarak avukatlarına yardım isteyen gözlerle bakar ve yerinden kalkarak sanık sıfatıyla kürsüye gelir. Williams, eğitimin öğrencilerin sahip oldukları yetenekleri açığa çıkarmayı, özgürce geliştirmeyi amaçlamak yerine, insanları sadece fabrikalarda çalışmaya yönelik eğittiğini, hizmet etmek için yetiştirdiğini, hatta öğrencilerin tam da bu nedenle sınıfta sıralı bir düzende oturtulduklarını, bir şey söylemek istediklerinde el kaldırmalarının tembihlendiğini, kısa bir arada yemek yemesine müsaade edildikten sonra da günde sekiz saat boyunca ne düşünceleri gerektiğinin söylendiğini öne sürer. Ayrıca öğrencilerin rekabetçi bir öğrenme ortamında en yüksek notu alabilmeleri için birbirleriyle yarıştırdıklarını belirten Williams, “yüksek not A harfi ürün kalitesinin ölçülmesinde de kullanılıyor. Örneğin A sınıfı bir et...” diyerek eğitimin, öğrencilerin bilgi, beceri ve yeteneklerini ticari bir ürün gibi değerlendirdiğine dikkat çeker.

Ancak sanık kürsüsündeki eğitimin suçu sadece bunlardan ibaret değildir. O aynı zamanda öğretmenlere karşı da büyük bir suç işlemektedir. Öğretmenlerin eğitim sistemi içinde yaşadıkları sorunlardan, çalışma koşullarının zorluğundan söz eden Williams, tıpkı yaptığı kalp ameliyatıyla bir çocuğun hayatını kurtarabilen bir doktor gibi iyi bir öğretmenin de bir çocuğun kalbine erişip, onun doğru, dürüst bir

¹ <https://princeea.com>

² Richard Williams, *I Suid The School System*, Directed By Joel Bergvall and Joe Lombardi, September 26, 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=dqTT0jTija8> Erişim Tarihi: 01.10.2021

şekilde yaşamasına olanak sağlayabildiğini, bu anlamda dünyanın en önemli işlerinden birini yapan öğretmenlerin aslında birer kahraman olduklarını, ancak özverili bir şekilde çalışsalar da öğretmenlere hak ettikleri değerin verilmediğini, hatta eğitimde yaşanan sorunlardan çoğu zaman onların sorumlu tutulup suçlandığını belirtir. Fakat öğretmenlerin, kendilerine seçenek sunmayan, seçme hakkı tanımayan ve yetki vermeyen bir sistem içinde çalıştıklarını, eğitimdeki sorunların öğretmenlerden çok politikacılardan kaynaklandığını ima eden Williams, eğitim programlarının ya politikacılar ya da hayatlarında bir kez bile ders vermemiş kişiler tarafından hazırlandığını, onların da çoktan seçmeli testlerin cevap kâğıdına karalanan yuvarlakların başarıyı ölçtüğünü sandığını öne sürer. Oysa bu testlerin başarıyı ölçmek için kullanılamayacak kadar ilkel ve yetersiz olduğunu, bunu çoktan seçmeli testleri bulan Frederick J. Kelly'nin de kabul ettiğini, dolayısıyla bu testlerin hepsinden vazgeçilmesi gerektiğini belirtir.

Sözlerine, günümüzdeki eğitim sisteminin cansız bir hayaletten farksız olduğunu ve eğer yola bu eğitim anlayışıyla devam edersek sonucun ölümcül olacağını ileri sürerek devam eden Williams, eğitimin ruhunu canlandırmak gerektiğini, bunun da ancak her öğrencinin içindeki ruhu canlandırmakla mümkün olabileceğini dile getirir. Eğitimdeki en önemli görevimizin öncelikle her çocuğun sahip olduğu yetenekleri ve olanakları bütünüyle geliştirmeyi, hayata geçirmeyi amaçlamak, öğrencileri birbiriyle rekabet ettirmek, yarıştırmak yerine, onların işbirliği yapmalarını sağlamak olduğuna işaret eder. Bunun bir hayal olmadığını vurgulayan Williams, Finlandiya, Singapur gibi ülkelerin bunu başardığını belirterek, her öğrenciye aynı yöntemlerle aynı şeyleri öğretmek, onları bir ve aynı şekilde eğitmeye çalışmak yerine, her yeteneğe eşit fırsat vermemiz gerektiğine, matematiğin, sanattan veya danstan daha önemli olmadığına, robotlara değil, yaratıcı, yenilikçi, eleştirel ve bağımsız düşünebilen, birbiriyle iletişim kurabilen insanlara ihtiyacımız olduğuna dikkat çeker. Williams, mahkeme salonundaki jüri üyelerine, eğitimcilere ve velilere son olarak şöyle seslenir: Öğrenciler şu anda nüfusun yüzde yirmisini oluşturuyor olabilir, fakat onlar bizim geleceğimizin yüzde yüzü, bu nedenle onların hayallerine destek verelim. Başarabileceklerimizin sınırı yok. Benim inandığım dünya, artık balıkların ağaca tırmanmaya zorlanmadığı bir dünya.

Williams'ın inandığı ve metaforik bir anlatımla dile getirdiği “balıkların ağaca tırmanmaya zorlanmadığı bir dünya”, her şeyden önce insan olmanın değerinin bilindiği, her insanın sahip olduğu birtakım yetenekleri açığa çıkarıp olanaklarını hayata geçirebildiği, olabildiği ölçüde özgür, yaratıcı, eleştirel, bağımsız düşünebildiği, olan bitene insanın değerinin³ bilgisiyle bakabildiği hem kendisiyle hem de diğer insanlarla barışık bir yaşam sürdürebildiği bir dünyadır. Kimilerinin gözünde böyle bir dünya, her ne kadar bir ütopyadan ibaret olsa da ham birtakım biyopsişik yeteneklerle ve olanaklarla dünyaya gelen her bir insan tekinin bütün kabiliyetlerini geliştirerek bir form kazanabilmesinin ve insana yakışır bir şekilde yaşayabilmesinin olanağının koşullarından birinin eğitim olduğu da hemen herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Fakat geleceğimizin yüzde yüzü olan öğrencilerin sahip olduğu birbirinden farklı bireysel/yapısal özellikleri, olanakları ve yetenekleri yok saymaktan, onları eğitmek adına robotlaştırmaktan, milyonlarca insanın yaratıcılığını ve özgünlüğünü öldürmekten, birbiriyle iletişim kurabilen insanlar yetiştirmek yerine, onları yarıştırmak ve rekabete zorlamaktan suçlanan sanık kürsüsündeki günümüz eğitim anlayışının böylesi bir dünya inşa edebilmesi pek de mümkün görünmemektedir. Nitekim bugün küresel boyutlarıyla karşımıza çıkan şiddet, terör olayları, açlık, yoksulluk, iklim krizi, salgın hastalıklar gibi adeta yaşamın yaşanmaya değer olup olmadığını sorgulatan insanlık dışı manzaralar ve bu türden manzaralar karşısındaki duyarsızlık ya da dostluk, sorumluluk, adalet gibi etik değerlerin her geçen gün unutulması veya görmezden gelinerek insan ilişkilerinin salt çıkar birlikteliklerine dönüşmesi, ama en önemlisi de insanın amaç olarak değil, birtakım çıkarlar uğruna bir araç olarak görülmesi gibi sorunların, dünya genelinde entelektüel alanın ve akademik yazının en başta gelen tartışma konularını oluşturması, pragmatik bir insan görüşüne dayandığını söyleyebileceğimiz günümüz eğitim anlayışına ilişkin böyle bir tespitin en açık kanıtıdır.

³ Ioanna Kuçuradi'ye göre, insanın yapısının özelliğini meydana getiren temel öğelerden biri, insan etkinlikleridir, yani bilme, değerlendirme, eylemde bulunma, çalışma, yaratma vb. etkinliklerdir. Kişiler tarafından farklı tarzlarda gerçekleştirilen bu etkinlikler, bize tür olarak insanın olanaklarını tanıtır. İnsana özgü bu olanaklar ise tür olarak insana diğer varlıklar arasındaki özel yerini sağlar, yani onun değerini oluşturur. İnsanın değeri ile kastedilen tür olarak insanın, diğer varlıklarla (insan olmayan her şeyle) ilgisi bakımından özel durumu, insanın varlıktaki özel yeridir. Nitekim dünyaya gelen her kişinin yaşama, beslenme, eğitilme hakkı vb. çeşitli uluslararası bildirilerde ve anayasalarda birçoğu “insan hakları” adı altında toplanan haklar, temellerini insanın değerinde bulurlar. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kuçuradi, 2013, s. 40-41.

Bu açıdan bakıldığında Williams'ın, bugünün eğitim anlayışını çeşitli yönlerden eleştirerek suçlamasının, hatta sanık sıfatıyla hâkim karşısına çıkartarak dava etmesinin tamamen haklı gerekçelere dayandığı ileri sürülebilir. Gerçi Williams'ın, eğitimin gerçeklikte çok defa yapıldığı biçimine bakarak eğitime açtığı dava, her ne kadar bütünüyle kurgusal, yönelttiği eleştiriler, iddialar ise gerek gündelik yaşamda gerekse akademik alanda neredeyse hemen her gün çeşitli yönlerden dile getirilen türden söylemler olsa da milyonlarca kişiye, eğitimin sadece öğrencileri, velileri, eğitimcileri ya da akademik alanı ilgilendiren bir sorun olmadığını, tüm insanlığın ortak davası olduğunu anlatması açısından önemlidir. Daha açık bir ifadeyle bu film, ister bir rap şarkıcısı veya aktivist isterse bir akademisyen olsun, her insanın kendinde, diğer insanlarda ve bakışı-bilgisi uzanabildiğince gelecek kuşaklarda, insanın değerini, yani onu diğer canlılardan farklı kılan özelliklerin ve olanakların bilgisine karşılık gelen varlıktaki özel yerini korumak adına insanlığın ortak sorunu olan eğitim davasına seyirci kalmaması, bu davayla hesaplaşması, ayrıca bu hesaplaşmada insan olmanın yüklediği sorumluluk bilinciyle düşünmesi ve eylemesi gerektiğini hatırlatması bakımından olumlu bir örnek teşkil etmektedir. Ancak insanın varolduğu günden bu yana devam eden ve insanlık varolduğu da hiç bitmeyecek olan eğitim davasında, Williams'ın aktivist kimliğini başarılı bir şekilde yansıtarak verdiği kışkırtıcı mesajların asıl dikkate değer olan yanı, milyonlarca kişiyi, eğitime/eğitimde olan bitene, insanın varlık yapısını oluşturan özelliklerin ve olanakların bilgisinden hareketle bakmaya, eğitimin çoğunlukla unutulmuş veya göz ardı edilen etik boyutunu görmeye ve balıkların ağaca tırmanmaya zorlanmadığı bir dünya yaratabilmenin olanağının koşullarından biri olan eğitimin anlamını ve amacını düşünmeye/sorgulamaya davet etmesidir.

Williams'ın bu davetine icabet ederek, öncelikle eğitime, insanın varlık yapısını oluşturan özelliklerin ve olanakların bilgisinden hareketle baktığımızda, Mengüşoğlu'nun belirttiği gibi yapıp etme, değerlerin sesini duyma, önceden görme ve önceden belirleme, sevme, çalışma, konuşma, devlet kurma, bilim, sanat ve tekniğin yaratıcısı olma gibi insana özgü fenomenlerin ve başarıların hiçbirisinin insana doğa tarafından hazır verilmediğini, insanın doğuştan hiçbir şey getirmediğini söylemek mümkündür. Mengüşoğlu'na göre, insan ancak bu fenomen ve başarılarla temel olabilecek, bunları hayata geçirebilecek çekirdeklere, ham birtakım biyopsişik yeteneklere ve olanaklara sahiptir. İnsan varlığının taşıyıcısı olan bu fenomen ve başarıların çeşitli derecelerde de olsa ortaya çıkabilmesi için insanda bir bütün olarak bu ham biyopsişik yeteneklerin geliştirilmesi gerekmektedir. İşte bunu gerçekleştirecek olan da eğitim ve eğitilebilmedir. Mengüşoğlu'na göre, tür olarak insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden ve olanaklardan biri, onun hem eğiten hem de eğitilebilen bir varlık olmasıdır. İnsanın eğiten ve eğitilebilen bir varlık olması ise eğilip bükülebilen, yani plastisiteye sahip bir varlık olmasından kaynaklanmakta ve bu da insanın biyopsişik yetenekleri, olanakları bakımından bir form kazanabilmesi, kazandığı bu formu hayatı boyunca geliştirebilmesi ve işleyebilmesi anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında, hayvanın aksine insan, durağan, statik, olmuş bitmiş bir varlık olarak değil, bir olanaklar varlığı olarak karşımıza çıkmakta, insanın bu olanaklarını, işlenmemiş ham yeteneklerini geliştirebilmesi, kendini gerçekleştirebilmesi, tamamlanması ise ancak eğitim sayesinde mümkün olmaktadır.⁴ Başka bir deyişle, insan eğitilmeye ihtiyaç duyan tek varlıktır, çünkü insan yalnızca eğitim yoluyla insanlaşmakta, onda önceden mevcut olmayan bu niteliği eğitim gerçekleştirmektedir ve bu bağlamda eğitimde, insan doğasında gizlenen idenin yetkinliğinin sırları saklıdır.⁵ Dolayısıyla bütün kazanımlarını eğitime borçlu olan insan için eğitim, insanı “insan” yapan temel bir fenomen, bir varlık şartıdır.⁶

Ancak günümüzde, eğitimle ilgili yürütülen çalışmalara, yapılan tartışmalara, yani eğitimde olan bitene, eğitimin neliğini, insanların ne için eğitildiğini ya da eğitimin amacının ne olduğunu belirlemek isteyen bir gözle baktığımızda, eğitimin, tür olarak insana özgü özelliklerin ve olanakların bilgisinden, insan kavramından hareketle ele alınmadığını görmekteyiz. Diğer bir ifadeyle, eğitime ilişkin öne sürülen düşüncelerin daha çok insan hakkında bilgisel olmayan ya da yarı bilgisel olan birtakım insan tasarımlarından yola çıktığını ve bu bağlamda, “idealizm”, “realizm”, “natüralizm”, “pragmatizm”, “varoluşçuluk”, “daimicilik”, “esasicilik”, “ilerlemecilik”, “yeniden kurmacılık”, “yapılandırmacılık” gibi çeşitli “-izm”ler çerçevesinde değerlendirilen eğitime⁷, birbiriyle sıklıkla çelişen ahlaki, dini, siyasi,

⁴ Mengüşoğlu, 2015, s. 272-275.

⁵ Kant, 2021, s. 7-10.

⁶ Mengüşoğlu, 1977, s. 12.

⁷ Bkz. Bakır, 2020, s. 9-29.

ideolojik ya da ekonomik bazı anlamlar, amaçlar ve işlevler yüklendiğini, ayrıca eğitimin çoğunlukla mesleki ve teknik bir sorun olarak görüldüğünü, insanın tavır ve davranışlarına yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında gerek teorik gerekse pratik anlamda eğitimde olan bitenin, eğitimin neliğini aydınlatacak yerde daha da belirsiz kıldığını, eğitimle ilgili bir anlam karmaşası yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Fakat bu durum, insanı anlamada anahtar bir kavram olan eğitimin neliği hakkında bilgi edinmeyi zorlaştırdığı gibi felsefi dayanakları bakımından ne türden bir eğitimin insanın sahip olduğu olanakları araç olarak değil, amaç olarak geliştirmeyi hedeflediği sorusuna bir yanıt verebilmeyi de güçleştirmektedir.

Dolayısıyla bu çalışma, İngilizce *education*, eğitim sözcüğünün Latince kökeni bağlamında *educare* ve *educere* olarak karşımıza çıkan anlamlarını, yani eğitimin iki farklı yüzünü ele almayı ve bu terimlerin anlam bakımından aralarındaki derin uçurumun, eğitilen açısından eğitimin amacına nasıl yansıdığını tartışmayı, buradan hareketle de kişilerin, temelini insanın varlık yapısında bulan özelliklerini, olanaklarını bütünüyle geliştirebilmesine, sahip olduğu farklı birtakım yeteneklerini, becerilerini açığa çıkarıp hayata geçirebilmesine, böylelikle kendini gerçekleştirebilmesine, etik ilişki değerlerini koruyarak insana yakışır bir şekilde yaşayabilmesine yardımcı olan ya da Williams'ın dile getirdiği gibi insanın ruhunu canlandıran bir eğitimin neliğini sorgulamayı ve cansız bir hayaletten farksız dediği günümüzdeki eğitimin de ne türden bir eğitim anlayışı olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada öncelikle eğitimin, kişilere istendik birtakım davranışlar kazandırmak ya da bazı davranışları planlı bir şekilde yaptırarak talim gördürmek, eğitilen kişiyi terbiye etmek⁸, onu bilgiyle besleyip istenen belirli bir biçime, hazır bir kalıba sokmak, kişinin bir meslek öğrenmesini sağlamak olarak yapılan yaygın tanımının *educare* anlamında eğitim olduğu, buna karşılık herhangi bir pragmatik nedenden değil, insanı diğer varolanlardan ayıran özelliklerin ve olanakların değerinden ötürü insanda uyuklayan yeteneklerin ve becerilerin uyanmasına, aktifleşmesine, yetkinleşmesine, kişilerin insan kimliği bilinci edinmesine, insanlaşmaya yönelik bir form kazanmasına ve özerk bir insan olarak yetişmesine yardımcı olma sürecinin ise *educere* anlamında eğitim olduğu, eğitimin neliği ve amacıyla doğrudan bağlantılı olan etik boyutunu tam da burada aramak gerektiği açıklığa kavuşturulmaktadır. Sonuçta ise Williams'ın sanık kürsüsüne oturttuğu günümüz eğitiminin daha çok *educare* anlamında eğitime odaklandığına, içinde *educere* düşüncesine yer vermediğine, insanın ruhunu canlandırabilmek için *educere* yaklaşımının eğitimin ayrılmaz bir parçası olması ve eğitim sisteminde hem *educare* hem de *educere* yaklaşımlarının dengeli bir şekilde, bir bütün olarak, birlikte iş görmesi gerektiğine dikkat çekilmekte, aksi halde balıkların ağaca tırmanmaya zorlandığı bir dünyada yaşamının kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır.

Eğitimin Bir Yüzü: *Educare* Anlamında Eğitim

Türkçede “eğitim” anlamına gelen İngilizce *education* kelimesi, Latince kökeni bağlamında okunuşu ve yazılışı benzer olmasına karşın, anlam bakımından birbirinden oldukça farklı olan *educare* ve *educere* sözcüklerinden türemiştir.⁹ Etimolojik bağlamdaki bu farklılığın, birbirine karşıt gelişen, yani adı geçen sözcüklerden birini esas alan ve eğitimi de bu sözcüklerin anlamlarına göre tanımlayan iki ayrı eğitim anlayışını/yaklaşımını beraberinde getirdiğine dikkat çeken Gaston Mialaret'in belirttiği gibi “beslemek” anlamına gelen *educare* sözcüğünü temel alan yaklaşımda eğitim, öğrenciyi bilgi ile beslemek olarak tanımlanmaktadır. Böylece eğitimin işlevi de eğitileni bilgi ile beslemek olarak kabul edilmektedir.¹⁰ Eğitimde *educare* yaklaşımı, öğrenciyi, öğretmen merkezli bir yapıda bilgiyle beslemenin yanı sıra, bir iş veya meslekle bağlantılı olarak eğitilen kişiyi özel bir beceriyle donatmak

⁸“Terbiye etmek” ile bakmak, beslemek, büyütmek, ilim öğretmek, talim ettirmek, alıştırmak veya kişinin edep öğrenmesine, toplumun çoğunluğunun benimsediği ahlaka, değer yargılarına, gelenek ve göreneklerine uygun davranmasını sağlamak ve gerekirse buna vesile olacak tarzda hafif surette ceza vermek gibi anlamlar kastedilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Doğan, 1996, s. 1066, 723, 1055, 1041. Ayrıca eğitimle ilgili “edepli olmak”, “terbiye-li/terbiye-siz olmak” veya bir kişiyi “terbiye etmek” deyimleri, ahlaki bağlamda itaati vurgulayan bir anlam taşımaktadır. Bu açıdan bir kişiyi eğitmek demek, onu disiplin altına alarak biçim vermek anlamına gelmektedir. Bu türden bir eğitim anlayışında, eğitilen kişinin istekleri, nasıl ve ne şekilde eğitileceği konusunda herhangi bir talep, eğilim ya da iradesinin belirleyici olmadığı, daha çok eğiten kişinin istek ve beklentilerinin ön plana çıktığı söylenebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz, 2000, s. 139.

⁹ Billington, 2011, s. 379 ; Mialaret, 2010, s. 5; ayrıca Bass ve Good (2004), *Educare* kelimesinin “terbiye etmek, şekil vermek” gibi anlamlar taşıdığını, *educere* kelimesinin ise “içsel olanı dışarı çıkarmak, ileriye götürmek, yön göstermek” gibi anlamlara geldiğini belirtmektedir (s. 161-168).

¹⁰ Mialaret, 2010, s. 5. İngilizce *education* (eğitim) sözcüğünün Latince kökeninin *educare* ve *educere* olmak üzere iki farklı sözcükten geldiği ve iki ayrı eğitim anlayışını beraberinde getirdiği konusunda ayrıca bkz. Craft, 1984, s. 9.

için “talim ettirmek” anlamına gelmektedir. Sözü edilen bu beceriyle de tıpkı bir mühendisin, cerrahın, bir tamircinin el mahareti ya da bir dansçının veya futbolcunun ayak mahareti gibi genellikle fiziksel ve/veya bedensel anlamda beceriler kastedilmektedir. Bununla birlikte aritmetik ya da dilbilim gibi talim gerektiren zihinsel birtakım becerilerden de bahsetmek mümkündür. Bir meslek erbabı ya da zanaatkar yetiştirmeye yönelik *educare* yaklaşımında, eğitilen kişinin bir su tesisatçısı, imalat ustası, bir doktor, sistem analisti ya da bir muhasebeci olması, yani bir meslek edinmesi için eğitilene bilgiyle besleyip talim gördürerek, onu istenen belirli bir biçime, hazır bir kalıba sokmak amaçlanmaktadır.¹¹ Dolayısıyla *educare* yaklaşımı esas alındığında eğitim, öğrencilerin mesleki bir alanda uzman olarak yetişmeleri, söz gelimi doktorluk, mühendislik ya da muhasebecilik mesleğiyle ilgili belirli bir teknik, ustalık ve beceri edinmeleri, pratikte o işin/mesleğin nasıl yapılacağını öğrenmeleri için onları talim ettirmeye, bedensel ve zihinsel anlamda terbiye etmeye, istedik birtakım davranışları kazandırmaya odaklanmaktadır.

Fakat Ray Billington’un işaret ettiği gibi tek başına *educare* yaklaşımıyla yürütülen eğitimin, genel olarak eğitim etkinliği açısından iki önemli yansıması, sonucu bulunmaktadır. Bunlardan ilki, eğitim sistemi ve okul müfredatı çerçevesinde öğretilen konuların, neyin nasıl öğretileceğinin, ağırlıklı olarak toplumun veya devletin ekonomik, teknolojik ya da sosyal ihtiyaçlarına göre belirlenecek olmasıdır. Böyle bir durumda gerek öğreten gerekse öğrenen açısından bir konunun öğretmeye/öğrenmeye değer olup olmadığını belirleyen temel ölçüt ise o konuya ilişkin bilginin, öğreneni, mesleki anlamda ne derece vasıflı kılacağına bağlı olmaktadır. Bununla bağlantılı olarak ikincisi ise müfredat çerçevesinde yer alan derslerin, değerinin ya da neye değer verileceğinin, öğrenciler kadar öğretmenlerin zihninde de devletin ekonomik politikaları ve teknolojik gelişmeye olan ihtiyacı açısından “ faydalı” görülmeyle özdeşleştirilecek olmasıdır. Ancak bu iki durum, ekonomik ve teknolojik gelişme bakımından gereksinim duyulan ve iş bulma imkânı en fazla olan alanlara ilişkin bilgi, beceri edinmeye öncelik verileceği anlamına gelmekle birlikte, bu alanlarda meslek sahibi insanlara sürekli ihtiyaç duyulmasını, dolayısıyla matematik, fizik gibi dersleri içeren çeşitli mesleklerin ön plana alınmasını ve bu derslerin, tarih veya felsefe derslerine nazaran daha öğrenilmeye değer görülmesini de beraberinde getirecektir. Nitekim felsefe, tarih, güzel sanatlar vb. konuların, devletin ekonomik politikaları ve teknolojik ilerleme hedefleri doğrultusunda, mesleki bağlamda çalışma alanında ya da piyasada doğrudan uygulanımı bulunmadığından dolayı, bu konuların öğrenilmeye değer olmaktan çok “ilginç” bulunduğunu, ama yine de öğrenilmesi gereken öncelikli dersler listesinin alt sıralarında yer aldığını belirten Billington, birçok sanat, sosyal bilimler ve insanbilimleri öğrencisinin, tıp, iş yönetimi, muhasebe, mühendislik, bilişim teknolojileri gibi alanların öğrencileri tarafından alaya alındıklarına dikkat çekmektedir.¹²

Böylelikle *educare* yaklaşımını temel alan eğitimde, nerede belli bir bilgi ve beceri gerektiren mesleklerin talebinde bir düşünüş varsa, orada bunları öğrenmek, devletin belirlediği ekonomik ve teknolojik politikalar çerçevesinde halihazırda süren ya da artan talebin olduğu mesleklere (örneğin bilgisayar, bilişim alanına veya belli bilim dallarına) ilişkin gereken bilgiyi ve beceriyi öğretmeye oranla daha az önemli sayılmakta, öğretilen/öğrenilen konuların, derslerin önemi ve değeri, elde edilen faydayla anlam kazanmaktadır. Dolayısıyla *educare* olarak yapılan eğitimde kişileri, toplumun veya devletin, ekonomik, teknolojik ya da sosyal politikaları doğrultusunda gereksinim duyduğu mesleklere yönelterek, o mesleğe ilişkin işi yapabilmesi için onların bilgi ve beceri edinmesini sağlamak, mesleki anlamda piyasanın kalifiye insan ve iş gücü açığını kapatmak ön plana çıkmaktadır. Bu noktada herkese ilköğretim zorunluluğu getiren İngiltere’nin “1870 Eğitim Yasası”nın¹³ bütün insanların etik anlamda eğitim görme hakları olduğu düşüncesinden değil, Endüstri Devrimi’nin ardından, fabrikalarda ve iş yerlerinde, toplumun, devletin veya ekonominin yarar ve çıkarına hizmet edebilecek, okuma yazma bilen, hesap yapabilen elemanlara ihtiyaç duyulması yüzünden hayata geçirildiğini hatırlatan Billington, *educare* yaklaşımını esas alan eğitimin, yüksek beşeri sermaye birikimini sağlayan bir istihdam vasıtası olarak iş gördüğüne işaret etmektedir. Billington’a göre, okullarda *educare* yaklaşımıyla verilen eğitim, bir devletin güttüğü ekonomik politikaların, teknolojik ilerlemeye duyduğu gereksinimin bir parçasıdır

¹¹ Billington, 2011, s. 379.

¹² Billington, 2011, s. 380-381.

¹³ William Forster tarafından hazırlanan ilk zorunlu ilköğretim yasasıdır ve Endüstri Devriminin ardından 1870’te İngiltere’de uygulamaya konulmuştur, “1870 Eğitim Yasası” olarak bilinmektedir.

<https://www.parliament.uk/about/livingheritage/transformingsociety/livinglearning/school/overview/1870education/>

ve *educare* yaklaşımıyla eğitime tabi tutulanlar da devletin işe yarayan erkek ya da kadın hizmetlileri olarak görülmektedir.¹⁴

Educare yaklaşımını esas alan eğitimde öğrencilerin, devletin halihazırdaki mevcut sistemine hizmet etmek üzere yetiştirildiğini belirten Billington'a göre, bu türden bir yaklaşımda, kişilere belli bir konuda çalıştığını, bilgi sahibi olduğunu, o konuya ilişkin dersler aldığını, içerikten çok biçimsel olarak gösteren sertifika, diploma gibi bir belge vermek, böylece bir vasfın kazanıldığının yazılı onayını yapmak, müfredatın olmazsa olmaz bir koşulu olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler de değer atfettikleri bu kâğıt parçasını elde edebilmek için çoğu zaman oldukça sıkıcı buldukları konular üzerine ezber yapmak, çalışmak zorunda kalmaktadır.¹⁵ Ne var ki devletin, ekonomik, teknolojik gelişme ve istihdam politikalarına hizmet etmek üzere *educare* yaklaşımıyla yürütülen eğitime tabi tutulan öğrencilerin aslında elde ettiği tek şey bir çift "at gözlüğü"dür ve bu anlamda varılan nihai sonuç çok da iç açıcı görünmemektedir:

Özellikle *educare* kaygısıyla deli gömleği giydirilmiş öğrenciler, yıllarını resmi öğrenim için harcarlar, böylelikle gömleği kolaylıkla giyebilecek bir kalıba dökülürler. Gömleğe bir çift de atgözlüğü iliştilmiş olduğundan, sonuçta talebe, bir biçimde kendisi için seçilmiş olanı ya da payına düşen rolü parçalayamadıkça, bir dolap beygiri gibi çalışmaya hazır hale gelecektir.¹⁶

Billington'un okullarda *educare* anlamında verilen eğitimle ilgili dikkat çektiği bu nokta, eleştirel pedagojinin¹⁷ de ele aldığı ve tartıştığı temel konulardan biridir. Bu bağlamda Francisco Ferrer'in düşüncelerine bakıldığında, okullarda verilen ulusal, kitlesele, resmi eğitimi, *educare* anlamında eğitim olarak gördüğünü ve böylesi bir eğitimi, modern sanayi devletine hizmet eden insanlar yetiştirmeyi amaçlamasından dolayı eleştirdiğini söylemek mümkündür. Öğrenciyi itaat etmeye ve uysal olmaya koşullandıran bir sistem ve metoda dayanan okullardaki eğitimin, devletin bir politikası olduğuna dikkat çeken Ferrer'e göre, devletlerin genel ve zorunlu eğitimi desteklemesinin temel nedeni, güçlerinin neredeyse tamamen okula dayandığını herkesten çok daha iyi bilmeleridir. Nitekim geçmişte devletler kitleleri her anlamda eğitimden yoksun bırakmış ve onları ancak bu şekilde denetim altında tutabilmiştir. Ancak şartlar değişmiş, bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemeler, emek ve üretim koşullarında devrim yaratmış, 19. yüzyılda yaşanan sanayileşmedeki yükselişle birlikte devletler kendilerini belli bir konuda eğitilmiş, uzmanlaşmış sanayi işçilerine gereksinim duyan ekonomik bir rekabet ortamında bulmuşlardır. Bu nedenle devletlerin, eğitimin yayılmasına karşı çıktıkları, kitlelerin eğitimini kısıtlamaya çalıştıkları zamanların geride kaldığını, hatta her köşe başına her türden eğitim için okul inşa edildiğini belirten Ferrer, devletlerin evrensel rekabet ortamında ekonomik ve teknolojik bakımdan ayakta durabilmek için eğitimi desteklediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla Ferrer'e göre, devletler, insanların veya toplumun, eğitim yoluyla gelişmesini istedikleri için değil, Billington'un işaret ettiği gibi sanayi işletmelerini ve sermayeyi kârlı kılacak bireylere, işçilere, mükemmelleştirilmiş emek araçlarına ihtiyaç duyduklarından dolayı eğitim istemekte, bu gereksinimin karşılanması adına da

¹⁴ Billington, 2011, s. 380.

¹⁵ Billington, 2003, s. 280-281.

¹⁶ Billington, 2011, s. 381.

¹⁷ Eleştirel pedagoji, tarihsel kökeni bakımından Marksist eğitim kuramıdır. Eleştirel pedagojinin 20. yüzyıl Marksist temelli esin kaynağı, Antonio Gramsci ile eğitimin ve okulların ideolojik devlet aygıtı olarak kullanıldığını öne süren, eğitim sürecinin aslında okul sonrası içinde yer alınacak sınıfsal konuma uygun biçimde işlediğini belirten Louis Althusser'dir. Öte yandan, eleştirel pedagojinin tarihsel olarak en çok esinlendiği kaynakların başında, Frankfurt Okulu, yani eleştirel kuram gelmektedir. Frankfurt Okulu sayesinde 1970'li yıllarda güçlenen bu eğitim hareketi, insanların, devletin, ekonominin, toplumsal yapıların vb. her türlü baskısından, tahakkümünden ve kalıplaştırmalarından arınarak, yaşadığı toplumda özgürleştirilmesi, kendi benliğini, kişiliğini özgür bir şekilde geliştirebilmesi, kendini gerçekleştirebilmesi ilkesine dayanmaktadır. İnal'ın belirttiği gibi eleştirel pedagoji, günümüzde baskın olan, geleneksel diyebileceğimiz pedagojinin göz ardı ettiği birçok konuyu ele alması, eğiten ile eğitilen arasındaki her türlü baskıcı, hiyerarşik ilişkiyi ortadan kaldırmayı, eğitimde nesne olarak görülen özneleri özgürleştirmeyi (*emancipation*) amaçlaması bakımından eğitimde en önemli alternatif yaklaşımlardan biridir. Dolayısıyla eleştirel pedagoji, geleneksel eğitim anlayışının temellerini eleştiri süzgecinden geçirirken, aynı zamanda insanla ilgisinde eğitimin neliğini ve amacını tartışarak yapıcı bir tavır sergilemektedir. Bu açıdan eleştirel pedagoji kendi içerisinde bazı temel ilkeler barındırmaktadır. Öncelikle eleştirel pedagoji sosyal, eğitsel bir adalet ve eşitlik görüşü üzerinde temellenmektedir. Ayrıca eğitimi, insana hizmetin ve toplumsal gelişmenin bir parçası olarak ele almaktadır. Bu nedenle eleştirel pedagoji sadece okullaşma, müfredat ve eğitim politikası sorunlarıyla değil, sosyal adalet ve insanın kendini gerçekleştirebilmesinin olanağının koşullarıyla da ilgilenmektedir. İkincisi, eğitimin politika alanında derin bir biçimde kökleştirdiği inancı üzerine kurulu olan eleştirel pedagoji, eğitsel boyutta alınan tüm kararların derin politik içermeleri olduğuna işaret etmektedir. Eleştirel eğitimciler mevcut eğitimin eşitsiz yapısını vurgularken iktidara ve iktidarın eğitim dünyasında ve okullarda nasıl bölüşüldüğünü ve buna angaje olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Üçüncüsü, eleştirel pedagoji insani sorunların hafifletilmesine adanmıştır. Bu da eleştirel pedagojinin etik bir temele dayandığının bir göstergesi olarak okunabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İnal, 2010, s. 14-23.

okulların eksiksiz örgütlenmesine ve okullardaki eğitim sisteminin bu amaç doğrultusunda uyarlanmasına tastamam destek vermektedir.¹⁸

Bunun yanı sıra, kapitalizmin, işçilerde belirli bir karakter özelliği gerektirdiğini, bu nedenle eğitim sisteminde insanların, fabrika mesaisinin sıkıntılı, monoton saatlerine ve fabrika içindeki düzenlemelere itaatkâr bir şekilde uyum sağlamak üzere eğitildiklerine dikkat çeken Ferrer'e göre, okullarda verilen eğitimle, insanlar birer işçi gibi işlerini ve konumlarını kabul etmeye istekli, dakik, uysal, pasif bir şekilde yetiştirilmektedir.¹⁹ Başka bir deyişle Joel Spring'in belirttiği gibi çocuk, okullardaki eğitim sisteminin bir parçası olduğu andan itibaren otoriteye doğal olarak boyun eğmesi, kendinden isteneni sorgusuz sualsiz yerine getirmesi, yetişkinlik yaşamında da devletin, ekonominin, teknolojinin veya sanayinin işine yarayan düşünce kalıplarına sahip olması yönünde eğitilmektedir.²⁰ Böyle bir eğitim anlayışında, insanların değerinin, toplumsal makinenin pürüzsüz işleyişine sağladığı faydayla belirlendiğini, insanların "insani kaynaklar" haline geldiğini, çocuklara, üzerinde çalışılacak ve toplumun yararı için biçimlendirilecek bir nesne olarak bakıldığını belirten Spring'e göre, günümüzde okullar ve okullarda verilen eğitim, politik, ekonomik yansımaları olan, kurumsal bir denetim sistemi aracılığıyla itaatkâr işçiler ve yurttaşlar yetiştirmek için tasarlanmış planlı bir toplumsallaştırma yöntemidir. Denetim ve otorite ile istenen karakter yapısını biçimlendirmeye odaklanan bu yöntem, aynı zamanda meslek eğitimini, eğitimin temel ilkesi olarak görmekte ve eğitimi, yüksek verimlilik, teknolojik ilerleme, ekonomik üretkenlik hedefleri doğrultusunda öğrencilerin gelecekte yapacağı mesleğin ihtiyaçlarına tabi kılmaktadır.²¹

Okulların, üretim ve tüketime dayanan sosyal gerçekliğin bir parçası olduğuna dikkat çekerek, bu anlamda okullarda *educare* yaklaşımıyla verilen eğitimi eleştirenlerden birinin de Ivan Illich olduğu söylenebilir. Illich, *Okulsuz Toplum* (2006) adlı eserinde, günümüzde okulların ve okullardaki eğitim anlayışının/sisteminin, kusursuz üreticiler ve tüketiciler yetiştirmeye, böyle bir karakter tipi yaratmaya yöneldiğini ileri sürmektedir. Modern toplumun ustalıklı planlanmış ve bilimsel yöntemlerle uzmanlar tarafından üretilmiş paketlerin tüketimine dayandığını belirten Illich, günümüzde adeta dünya dini haline gelen ve öğrencilerin sorumluluğunu her yönüyle alan okulların, içi boş kurtuluş vaatlerinde bulunduğu, verilen eğitimin aslında onları böyle bir toplum için hazırladığını, dolayısıyla eğitimin mevcut sosyal yapıyı pekiştirip güçlendirmeye odaklandığını dile getirmektedir. Illich'e göre, öğrencilerin "okullu" hale getirilmelerinin temel nedeni, ilerlemeyi, üretim, tüketim, verimlilik artışıyla, ekonomik ve teknolojik gelişmeyle ölçen anlayışın, insanları mekanik bir dünyanın diplomalı, sertifikalı ve "uzman" vasıflı, uyumlu birer parçası yapma isteğidir. Illich'in gözünde, günümüzün en büyük iş vereni konumundaki okullar ve okullardaki eğitim sistemi, otoriteye hakim sınıfın çıkarlarına hizmet eden, piyasaya sürülmeye hazır "uzman" hizmetkârlar yetiştirmekte, öğrencilere, verilen buyrukları itaatkâr bir şekilde kabul edip, mevcut toplumsal düzenin devam etmesine fayda sağladığı sürece kendilerinin zeki, başarılı ve değerli olduğunu öğretmektedir.²² Illich'e göre eğitim, eğitim ve öğretimin neredeyse uzman etkinliği haline geldiği okullarda, *educare* yaklaşımıyla verilen eğitimde, bir uzman görevi gören, her şeyi bilen, denetleyen, gözeten, rehber olmaktan çok merkezde olan, sınıfta otoriteyi ve iktidarı temsil eden öğretmenin rolü de bellidir; zaman çizelgesiyle, önceden belirlenmiş, planlanmış bir program ve gündemle öğrenciyi topluma takdim edilecek törene hazırlamak, böylece bireyin, toplumun sınıflı yapısına ayak uydurarak itaat etmesini sağlamaktır.²³

Bu nedenle okullarda *educare* yaklaşımıyla yürütülen eğitim, öğrencilere günlük işleri nasıl yapması, zamanını neye harcaması ne şekilde davranması gerektiğinden ne okuması veya ne düşünmesi gerektiğine kadar birçok şeyi kontrollü ve disiplinli bir şekilde öğretmekle kalmayıp, aynı zamanda bütün bunları yapmanın, "doğru ve uzmanca" bir yolu olduğunu, bu anlamda öğrencinin en büyük uzman olan öğretmenin sözünden dışarı çıkmaması gerektiğini de öğretir. Öyle ki öğrenciler özgürlük talep ettiklerinde, onlara özgürlüğün sadece otoriteler tarafından verildiğine, uzmanın belirlediği sınırlar çerçevesinde, toplumun yararı adına "uzmanca" kullanılması gerektiğine yönelik dersi de verir.²⁴ Ancak

¹⁸ Ferrer, 2012, s.258-259.

¹⁹ Ferrer, 2012, ss.260-269.

²⁰ Spring, 1991, s. 20.

²¹ Spring, 1991, s. 98, 109.

²² Illich, 2006, s. 56-58, 63-68.

²³ Illich, 1988, s. 286, 294.

²⁴ Spring, 1991, s. 21.

Alternatif Eğitim (2008) adlı eserinde, eğitimin bir özgürleşme eylemi olduğuna dikkat çeken Matt Hern'e göre, öğrencileri bu şekilde gözetime, otoriteye alıştırmak, onların gözünde toplumsal güç ilişkilerini, hiyerarşiyi, itaati meşrulaştırdığı gibi yeteneklerini ve potansiyellerini de kısırlaştırmaktadır. Günümüzde eğitimin, öğrencilerin düşüncelerini ders kitaplarına ve iktidarın direktiflerine, bedenlerini sınıfların, okulların içine, sıraların arkasına hapsederek, sistemin talimatlarına göre yaşayan ve düşünen insanlar yarattığını, yani insanları, iktidarın istediği doğrultuda şekillendirdiğini belirten Hern, bu haliyle eğitimin, insanın özgür bir şekilde gelişmesini engellediğini ileri sürmektedir.²⁵ Benzer şekilde Catherine Baker da *Zorunlu Eğitime Hayır* (2013) adlı kitabında, günümüzde okullarda verilen eğitimin, toplumu yönetenlerin istekleri doğrultusunda çocukların davranışlarını denetleyip değiştirmeye çalıştığını, zil sesiyle susup zil sesiyle düşünmeye alıştırdığını, onları hazır kalıplara sokarak özgürlükten, özerklikten ve bunlara bağlı daha başka binbir türlü şeyden yoksun bıraktığını, ancak bu durumun çocuğun "çocuk", insanın da "insan" olmasını engellediğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

Okul, yönetenlerin istekleri karşısında boyun eğmeyi de boyun eğdirmeyi de çok iyi becerir. Aristokrat mı yetiştirmek gerekiyor? Aristokrat yetiştirelim. Yurtsever mi istiyorsunuz? Kolları sıvayalım. Hümanist mi? İşte size hümanist. Komünist mi? Buyurun, hem de en alasından. Okul, siyasal iktidarı o an için elinde tutan toplumsal grubun isteğini karşılamak üzere bu hedeflerden birini benimser. Bu hedeflerin en önemli ortak yanı hepsinin hedef olmasıdır.²⁶

Dolayısıyla *educare* yaklaşımıyla yapılan eğitimin, insanı özerk bir varlık olarak görmek yerine, ilerleme, üretim, tüketim, verimlilik artışı, ekonomik, teknolojik gelişme adına mekanik bir dünyanın diplomalı, "uzman" vasıflı, uyumlu bir parçası olarak konumlandığını, pragmatik bir insan ve değer anlayışına dayandığını, bu türden bir eğitimde, öğrencilerin iktisadi yaşantıya fayda sağlamak, hizmet etmek üzere yetiştirildiğini, aynı zamanda onlara toplumu yönetenlerin istediği davranışları, benimsediği birtakım fikirleri, ideolojileri ya da belirli bir çağda belirli bir toplumda geçerli (baskın) olan "iyi-kötü" denilen davranış normlarını, değerlilik ölçütlerini de aşılamanın amaçlandığını söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında, *educare* anlamında eğitimi temel alan yaklaşım, bir yönüyle eğitilen kişinin bir mesleğe ilişkin teknik, beceri ve ustalık kazanması, pratikte o işin/mesleğin nasıl yapılacağını öğrenmesi ve öğrendiği gibi de yapması için kişiye bilgi aktararak ve belli bazı davranışları planlı bir şekilde yaptırarak, talim gördürmek, eğitilen kişinin bedensel ve zihinsel anlamda istenilen birtakım özellikleri davranışlara dönüştürmesini sağlamaktır. Diğer bir yönüyle de eğitilen kişiye, iktidarın ya da toplumun çoğunluğunun değer yargılarını, dünya görüşünü benimsetmek, bu anlamda istenilen birtakım davranışlar kazandırmak ve kişinin kendini, diğer insanları ve dünyada olan biteni bunlara göre değerlendirmesini ve eylemde bulunmasını mümkün kılmaktır.

Buradan hareketle *educare* anlamında eğitimi esas alan bir yaklaşımın, davranış normları, değer yargıları, yarar-çıkar gibi her defasında farklılaşan amaçlarla eğitime talim ettirmek, onu istenen belirli bir biçime veya hazır bir kalıba sokmak, istenilen bilgi, beceri ve fikirleri edinerek, söz gelimi doktor, teknisyen, mühendis ya da Baker'in dikkat çektiği üzere kimi zaman komünist, kimi zaman da milliyetçi olmasını sağlamak olduğu söylenebilir. Ancak Kuçuradi'nin dile getirdiği gibi günümüzde -ülkümüzde de- oldukça yaygın olan bu türden bir eğitim anlayışıyla ya da eğitim tanımıyla hesaplaşmak gerekmektedir. Çünkü "kişi eğitimi"ni bu anlamda almak ve insanları bu şekilde eğitmek, yalnızca hazır yollar, hazır yapma tarzları öğretmek ve propaganda yapmak demektir.²⁷

(...) Eğitim, bugün, çok yerde "istenilen davranışlar kazandırmak" şeklinde tanımlanıyor; şoförlük eğitimi, pilotluk eğitimi ile kişi eğitimi aynıymış gibi. Ancak kim saptıyor bu "istenilen davranışları"? Genellikle kazandırılmak istenen "davranışlar", bir kuşağın "iyidir-kötüdür" dedikleri davranışlar oluyor. Ama birkaç ahlâkın içiçe bulunduğu toplumlarda, herkes, kendi ahlâkının iyilerini-kötülerini öğretmeye kalkışıyor. Bu "iyi"ler ve "kötü"ler de -olgulara bakarsak- sık sık çatışan iyiler ve kötüler olduğundan, toplumsal yaşamdaki çatışmalar, eğitime de yansıyor. (...) genel anlamda eğitimden -insan eğitiminden- "istenilen davranışları kazandırma"yı değil, "kişilerin insanlaşmasına yardımcı olmayı (bir başkasının yardımcı olabileceği kadarıyla yardımcı olmayı) anlamak daha uygun görünüyor. Bu ise "insan olma"nın

²⁵ Hern, 2008, s. 33, 65, 105.

²⁶ Baker, 2013, s. 57.

²⁷ Kuçuradi, 1977, s. 55.

ne demek olduğunun kafamızda açıklık kazanmış olmasını ve insanlaşmanın genel ve özel yolu (...) üzerinde kafa yormayı gerektiriyor.²⁸

Kuçuradi'ye göre, eğitimden, kişileri istenen belirli bir biçime sokmayı anlayan ve amaçlayan türden bir eğitim anlayışı, olan bitenlerdeki etik problemleri görebilmeyi, insanlar arası ilişkilerde tavır takınırken, karar alırken, eylemde bulunurken değer bilgisini hesaba katabilmeyi, doğru değerlendirmenin bilgisel ya da nesnel koşullarının nasıl yerine getirilebileceğini öğrenmeyi engellemekte, yani insanların, kültürel, ahlaksal değer yargılarıyla ezbere değerlendirmelerde bulduklarının farkına varmalarına yardımcı olamamaktadır. Ayrıca öğrencileri bu şekilde hazır kalıplarla, hazır yapıp etme tarzlarıyla eğitmek onları kaçınılmaz olarak ezberciliğe yöneltmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin çoğunun bir savdan zorunlu olarak çıkan sonuçları, söylenen bir cümlenin emplikasyonlarını göremediklerini, kavramlar üzerinde nasıl düşünüleceği konusunda eğitilemediklerini, olan bitenlerdeki problemleri -mevcut aykırılıkları- farklı derecelerde de olsa kendi adına görebilecek ve doğru değerlendirebilecek bir göz kazanamadıklarını belirten Kuçuradi'ye göre, eğitimdeki ezbercilikten de ezbere şikayet edilmektedir.²⁹ Öte yandan Paulo Freire'nin dikkat çektiği gibi öğrencilerin aktarılan her şeyi mekanik olarak ezberledikleri, pasif bir alıcı konumunda oldukları böyle bir eğitim anlayışı, onları öğretmen tarafından doldurulması gereken "bidonlar"a "kaplar"a dönüştürmektedir. Öğretmen kapları ne kadar çok doldurursa, o derecede iyi bir öğretmen olmakta, öğrenci ise kapların doldurulmasına ne kadar izin veriyorsa o kadar iyi ya da başarılı bir öğrenci sayılmakta, böylelikle eğitim tam da Freire'nin "bankacı" eğitim modeli olarak adlandırdığı, öğrencilerin "yatırım nesnesi", öğretmenlerin ise "yatırımcı" olduğu bir "tasarruf yatırımı" haline gelmektedir.³⁰

Bunların yanı sıra eğitime bu türden bir yaklaşım, öğrencileri, politik, ekonomik, toplumsal sistemin buyruklarını itaatkâr bir şekilde kabul etmeye, bireysel özelliklerine ve olanaklarına uygun olmayan işlerde veya mesleklerde çalışmaya zorlayabildiği gibi *educare* yaklaşımını esas alan eğitimde, öğretilen/öğrenilen konuların, derslerin önemi ve değeri, elde edilen fayda ya da daha doğru bir deyişle kazanç ölçüsünde anlam kazanmakta, dolayısıyla öğretilmeye ya da öğrenilmeye değer olanın neliği gözden kaçmakta, metalaşan bilgi ve beceriler, çıkar avcılığı yaptıkça ve pratikte işe yarar bir sonuç verdikçe değer bulmakta, meslek eğitiminde aklın araçsal kullanımı da ön plana çıkmaktadır. Fakat en önemlisi de çocukları birtakım ideolojilerin, dinlerin veya ahlakların düşünce sistemleri içinde şekillendirmek, devletin, ekonominin, teknolojinin vb. ihtiyaçlarına, isteklerine hizmet etmesi için belirli davranışlarla koşullandırmak, neyi nasıl düşüneceği konusunda şartlandırmak demek, insana yaratıcılığı, özgürlüğü, bağımsız düşünmeyi, sorgulamayı, düşünüp taşınarak eylemde bulunmayı unutturmak, Freire'nin deyişiyle insanı rafa kaldırmak, onu uzaktan kumandayla istenilenleri sorgusuz sualsiz yapan bir robota, eğitimi de bu anlamda bir tahakküm aracı haline getirmek demektir.

Oysa, Hindistan asıllı bir eğitim filozofu olan, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Hindistan'da birçok okul kuran Jiddu Krishnamurti'nin *Eğitim ve Yaşamın Anlamı* (2011) adlı kitabında belirttiği gibi geleceğe dair ne kadar çok ütopya vaat ederse etsin doğru bir eğitim, herhangi bir ideolojiyle, dinle veya iktidarı, ekonomiyi vb. temsil eden güçlerle ilgilenmez ya da ne ölçüde dikkatli düşünülmüş olursa olsun, özel amaçlara hizmet eden herhangi bir sistemi temel almaz veya bireyi birtakım davranışlara koşullandıran bir tahakküm aracı olamaz. Kişisel kazanç ve güvence aramak, sadece kendimiz için savaşmak üzere eğitilmenin ya da sömürüye ve açgözlülüğe dayanan bir sistemin içinde çeşitli meslekler edinmek amacıyla eğitim almanın, kaçınılmaz olarak hem kendimize hem de dünyaya zihinsel karmaşa ve sefalet getirdiğini, çünkü bu türden bir eğitimin her bireyin içinde, onu kendinden, diğer insanlardan, ama en önemlisi de insan olmaktan uzaklaştıran psikolojik bariyerler yarattığını ileri süren Krishnamurti'ye göre, eğitim, insanın ruhunu canlandırıp, zenginleştirmeli, kişisel farkındalık kapasitesini uyandırmalı, kişinin kendini bilmesine, kendini insan olarak tamamlamasına yardımcı olmalı, yaşama anlam ve değer katmalıdır. Aksi halde Krishnamurti'nin deyişiyle, "yaşamı, kendimizi yok ediyorsak eğitimin, öğrenmenin neresi iyi? Birbiri ardına bir dizi yıkıcı savaş yaşadığımızı göre, çocukları yetiştirme tarzında köklü bir yanlışlık olduğu açıktır. Sanırım çoğumuz bunun farkındayız,

²⁸ Kuçuradi, 2014, s. 40.

²⁹ Kuçuradi, 2011, s. 256-257.

³⁰ Freire, 1991, s. 47.

ancak bununla nasıl baş edeceğimizi bilmiyoruz”³¹ ya da unuttuk. Bu nedenle, eğitimin bir diğer yüzüne *educere* yaklaşımına dönüp bakmak yerinde olacaktır.

Eğitimin Bir Diğer Yüzü: *Educere* Anlamında Eğitim

Educare sözcüğünden farklı bir anlam taşıyan *educere* sözcüğünde “baştaki ‘e’ harfi ‘-den dışarı’, ‘ileriye’, sözcük anlamında da ‘o çıkar’ demektir. ‘Ducere’, ‘sürmek, götürmek’ anlamına gelir. Böylelikle sözcüğün tamamı ‘dışarı ya da ileri götürmek’ anlamına” gelmektedir.³² Başka bir ifadeyle “iki bileşenli Latince ‘educatum’ kelimesinde ‘E’ içten dışa doğru bir hareketi ve ‘duco’ gelişmeyi veya ilerlemeyi ifade eder. Bu kelimelerin analizi, *educere* anlamında eğitimin bir öğrenciye veya çocuğa, içinde saklı, gizli olan potansiyeli ortaya çıkarmak ve geliştirmek için besleyici bir ortam sağlamayı amaçladığını ortaya koymaktadır.”³³ Billington’a göre, *educere*, öğrenciyi dışarıdan bilgiyle beslemekten, talim gördürmekten öte, içeriden dışarıya çıkarma sürecidir ve *educere* olarak eğitim, yetkinleşmek, özerkleşmek, kendini aşmak, öğrencilerin hem dünyayı hem de kendisini keşfetmesine izin vermek, onların becerilerini, düşüncelerini herhangi bir pragmatik nedene dayanmaksızın insan olarak değerli olduklarından dolayı geliştirmek anlamını içermektedir. Bu nedenle *educere* yaklaşımıyla yapılan eğitimde önemli olan ne öğrenciye herhangi bir dışsal amaç doğrultusunda meslek edindirmektir ne de ona bu anlamda özel bir beceri kazandırmaktır, daha çok öğrencinin, öğrendiği konuyu keşfetmesine yönelik ödüllendirici ve doyurucu içsel bir motivasyon edinmesini sağlamaktır. Başka bir deyişle *educere* yaklaşımıyla yürütülen eğitim, bireye içsel olanı amaçlamakta ve ona dışsal olan herhangi bir amaçla ilgilenmemektedir.³⁴ Öğrencinin hem dünyayı hem de kendisini anlamasının, bilmesinin yolunu açan bir eğitim anlayışı olarak *educere*, daha çok zihinsel/düşünsel alanda gerçekleşen, yarar getirirse de yarar gözetmeyen, hayat boyu süren, mezun vermeyen, ucu açık bir eğitimidir. Günümüzde “hayat boyu öğrenme” deyimine karşılık gelen *educere* olarak eğitimin bu anlamda biteceğinden söz etmek pek mümkün değildir.³⁵

Bu açıdan *educere* olarak eğitimin, her insanın kendinde taşıdığı tür olarak insana özgü birtakım özellikleri ve olanakları ya da insani varoluşun potansiyellerini geliştirmek bakımından, okulda başlayıp bitmediği, “beşikten mezara kadar” deyiminin anlattığı gibi insanın tüm yaşamı boyunca devam eden bir insani öğrenme süreci olduğu söylenebilir.³⁶ Dolayısıyla *educere* ilkesiyle yürütülen eğitimde, öğrenciye “bitirince bu becerinle ne yapacaksın?” diye sormak hem yersiz hem de anlamsızdır. Çünkü öğrencinin bir konu üzerinde çalışmasının nedeni, herhangi bir dışsal, araçsal bir amaç tarafından belirlenmediği gibi bu yaklaşımı benimsemiş bir öğrencinin bir meslekle ilgili diploma almak ya da aldığı diplomayı herkese gösterebildiği için eğitilmiş olduğunu düşünmek, iyileşip iyileşmediğine bakılmaksızın akıl hastanesinden taburcu olan bir kişinin ruh sağlığının yerinde ve sağlam olduğunu iddia etmek kadar saçmadır.³⁷ Billington’un belirttiği üzere *educere* yaklaşımıyla yürütülen eğitimin başta gelen amacı, özel alanlarda uzmanlar yetiştirmek, insanları diploma sahibi yapmak veya topluma, devlete, ekonomiye vb. hizmet etmek üzere yetiştirmek değil, öğrencinin sahip olduğu bütün yetilerin ve kapasitelerin içeriden dışarıya çıkmasına, yayılmasına, gelişmesine teşvik edecek yolları açmak ve öğrenciye kişisel özerklik kazandırmaktır.³⁸ Diğer bir ifadeyle, *educere* olarak eğitim, insanların olanaklarını hayata geçirebilmelerine ve bütünüyle geliştirebilmelerine, bağımsız düşünebilen, yaratıcı, özgür ve özerk birer kişi olarak yetişmelerine, yani insanlaşmalarına ve insana yakışır bir şekilde yaşayabilmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Kişiyi öncelikle kendini bilen ve neyi neden yaptığının bilincinde olan, her türlü ahlaki değer yargılarından bağımsız bir şekilde değerlendirmelerde bulunabilen, eylemlerinin sorumluluğunu alabilen bir insan olma yolunda rehberlik eden *educere* anlamında eğitimin ana amaçlarından olan özerklik, Billington’a göre, kelimenin tam anlamıyla “kişinin kendi adı olması”, yani başkalarının çizdiği yolları sorgusuz sualsiz izlemek yerine, kişinin kendi deneyimi temelinde kendi adına konuşabilmesi, eleştirel ve bağımsız düşünebilmesi demektir.³⁹ İnsanları hazır kalıplara sokan, hazır

³¹ Krishnamurti, 2012, s. 10-12, 34.

³² Billington, 2011, s. 381.

³³ Kumar ve Pandey, 2017, s. 6.

³⁴ Billington, 2011, s. 381.

³⁵ Günay, 2020, s. 88.

³⁶ Reboul, 1991, s. 23-24.

³⁷ Billington, 2003, s. 282.

³⁸ Billington, 2011, s. 382 ; Whitehead, 2020, s. 154.

³⁹ Billington, 2011, s. 142.

yapma biçimleri gösteren, otoriteye boyun eğmeye zorlayan veya özel birtakım amaçlara hizmet etmek üzere yetiştiren, yani onları bir makinenin işe yarar cıvatarlarından öte bir varlık olarak görmeyen bir eğitim anlayışının, özerkliği makaslayan bir yaklaşım olduğunu vurgulayan Billington, kişinin hem kendine hem de diğer insanlara ve dünyada olan bitene daha geniş bir açıdan bakabilmesinin, olanaklarını, yaratıcı güçlerini açığa çıkarabilmesinin ancak özerkliği geliştirmekle mümkün olabileceğini belirtmektedir. Özerkliğin geliştirilmesi bitimsiz bir süreç olmakla birlikte *educere* anlamında eğitimin varmayı amaçladığı son nokta, kişinin kendini gerçekleştirme, erdem bakımından olgunluğa, tamamlanmışlığa ulaşması, yani erdemli bir kişi olmasıdır. *Educere* yaklaşımıyla eğitim almış bir kişinin düşüncelerinde, değerlendirmelerinde ve eylemlerinde herhangi bir bağınazlığa, ön yargıya rastlamanın çok mümkün olmadığını belirten Billington'a göre, bu yaklaşımın bir yan ürünü de kişinin kendi başına ayakta kalabilme ve tek tek şeylerde doğru olanı ve yapılması gerekeni görebilme yetisini geliştirmesidir.⁴⁰ Billington, kişilerde bu özelliklerin sıklıkla arandığı çok geniş bir alanda, *educere* anlamında eğitimin önemini şu sözleriyle dile getirmektedir:

“Maden damarı”nda talim unsuru, böylesi insanlar için her zaman gereklidir; ama onlar işin ana vasfı ile zaten donanmış olarak birçok çalışma sahasına gireceklerdir. Böyle bir firmanın başında olan bir arkadaşımın sık sık söylediğine göre, mühendislik eğitimi almış birçok insan bir fabrikaya, adına eklenmiş etkileyici vasıflarla girerler; ama böylesi bir endüstride kaçınılmaz olan değişim sürecine uyum göstermekte aciz kalırlar. *Educere* işi alması için ona yeterli becerileri sağlamıştır, ancak işte gelişme göstermesi için *educere* yaklaşımının unsurları gereklidir.⁴¹

Dolayısıyla kişinin herhangi bir alanda bilgi ve beceri sahibi olması, belli bir konuda uzmanlaşması, bir iş veya meslek edinmek üzere talim yapması, adının önüne süslü birtakım rütbelerin eklenmesi, hayata başlaması için ona gerekli kapıları aralasa da eğitilmiş bir kişi olması bakımından yeterli değildir ya da *educere* ilkesiyle yürütülen bir eğitimde, eğitilmiş olmak bu anlama gelmemektedir. Billington'un belirttiği gibi *educere* yaklaşımıyla yürütülen bir eğitimde, eğitilmek ya da eğitilmiş olmak, her tek durumda yapılması gerekene atgözlükleriyle değil, yaratıcı ve insancıl bir gözle bakabilmek, doğru olanı görebilmek ve geride öğrenilecek daha ne kadar çok şeyin kaldığını fark edip alçak gönüllükle kendini geliştirme adına yola devam edebilmeyi bilmektir. Ancak kişinin taktığı atgözlüklerinin farkına varması ve bunlardan kurtulması, kendini, diğer insanları ve dünyada olan biteni ya da yapılması gerekeni doğru bir şekilde kendi gözleriyle görebilmesi için kendini bilme, doğru değerlendirme, özgür düşünme, özerklik, yaratıcılık, sorumluluk, erdemli olma gibi eğitimde *educere* yaklaşımının beraberinde getirdiği unsurlar, yani insanlaşma süreci eğitimin bir parçası olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında eğitim, özel birtakım amaçlar uğruna belli bazı dinsel, politik veya ideolojik inançları, değer yargılarını yaymak, aşılacak üzere kişilere talim gördürmenin ötesinde, onların öncelikle doğruyu bulma isteğini beslemektir ya da Billington'un belirttiği üzere kişilerin atgözlüklerini çıkarmasına yardımcı olma sürecidir. Dolayısıyla eğitimin doğasını anlamada anahtar olarak *educere* yaklaşımını gösterenlerin işaret ettiği gibi eğitimin sadece özel bir alanda bilgi ve beceri kazanmanın bir yolu olarak düzenlenemeyeceğini, insanın sahip olduğu olanakları ortaya çıkarmaya, onun bir “insan” olarak gelişimini sağlamaya yönelik süreklilik içeren ve yaşamın bütünüyle ilgili bir kazanım olduğunu söylemek mümkündür.⁴²

Billington'un düşüncelerine benzer şekilde Krishnamurti de eğitimin neliğini, insan olmanın ve insanca yaşamının anlam ve değeriyle ilgisinde sorgulamakta ve bu bağlamda eğitimde *educere* yaklaşımının önemine işaret etmektedir. Krishnamurti'ye göre, eğer sadece rütbe kazanmak, daha iyi bir iş sahibi olmak, daha etkin ya da başkaları üstünde daha geniş bir hakimiyet kurmak veya sadece bilim insanı, kitaplarla evli bir akademisyen, bilgiye bağımlı bir uzman olmak üzere eğitiliyorsak, o zaman yüzeysel ve boş bir yaşam sürmekle kalmayıp, aynı zamanda dünyanın yıkımına ve sefilliğine de katkıda bulunmaktan başka bir şey yapmıyoruz demektir. Oysa yaşam daha üst bir seviyede, daha anlamlı ve değerli yaşanabilir. Bunun yolu da insanın kendini bilmesinden, kendisiyle bütünleşmesinden, insan olarak tamamlanmasından, özgür ve özerk bir kişi olmasından geçmektedir. İşte eğitim, bunun nasıl mümkün olduğunu keşfetmeye yardımcı olmalıdır. Aksi halde, bunu keşfetmemizi sağlamadığı sürece eğitimin bir değeri olmadığını ya da bu konuda kafalarımız karışık olmaya devam ettiği müddetçe

⁴⁰ Billington, 2011, s. 382.

⁴¹ Billington, 2011, s. 382.

⁴² Billington, 2011, s. 383-384, 394.

bilginin bir anlam taşımadığını, bir başkasını yok etmek için kullanıyorsak teknik ve endüstriyel gelişmenin hiçbir önemi olmadığını, şiddete ve kesin bir sefalete yönlendiriyorsa da varlığımızın ve yaşamın anlamdan yoksun kaldığını belirten Krishnamurti, eğitimin bütün bunlar hakkında insanda bir farkındalık yaratmayı amaçlaması gerektiğini dile getirmektedir.⁴³

Dolayısıyla *educere* yaklaşımıyla yürütülen eğitim, sadece özel bazı alanlarda bilgi sahibi olma, toplanan bilgiyi birbiriyle ilişkilendirme, beceri edinme ve akademisyen, teknisyen ya da iş avcılarını yetiştirme meselesi değildir. Krishnamurti'nin belirttiği gibi bilgi, beceri, meslek edinme, teknolojik ilerleme, verimlilik gibi konular gerekli olmasına karşın, bunlara olduğundan fazla önem ve değer atfeden, bu türden ikincil değerleri esas alan bir eğitim anlayışı, insanları sanayinin, teknolojinin ya da ekonominin mekanik dünyasına sıkıştırmaktan ve rekabete, birbirini acımasızca yok etmeye ayarlamaktan, dolayısıyla karmaşaya, savaşa yol açmaktan başka bir anlam taşımamaktadır.⁴⁴ Oysa eğitim, her insanın sahip olduğu farklı birtakım yeteneklerin ve becerilerin uyanmasını, aktifleşmesini, yetkinleşmesini sağlamalı, olgunlaşmasına, özgür bir kişi olmasına, tastamam serpilmesine, kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmalıdır. Krishnamurti'ye göre, eğitim söz konusu olduğunda ilgilenmemiz gereken de budur, yoksa çocuğu birtakım kalıplara göre şekillendirmek değildir. Çünkü çocukları belirli bazı amaçlara araç olarak yetiştiren, sınıflandıran her metot, yöntem ve anlayış, insanları, kendini gerçekleştirme, tamamlama olanağından yoksun bıraktığı gibi sadece farklılıkları vurgulamakta, sosyal rekabeti besleyip, toplumu bölünmeye teşvik etmekte, insanlar arasındaki düşmanlığı beslemekte ve bütünleşmiş, barışık bir toplum geliştirmeyi engellemektedir.⁴⁵ Bu nedenle eğitim, formüller ve tekrar eden sloganlara yapışmamak için kalıcı değerler keşfetmemize yardımcı olmalı, ulusal ve sosyal farklılıkları vurgulamak yerine, onları yıkmamızı sağlamalıdır.⁴⁶

Ne var ki dışsal yeterliliklerle fazlasıyla ilgilenerek insanın içsel doğasını tamamen ihmal eden, insanları itaatkâr, mekanik ve son derece düşüncesiz, yaratıcılıktan uzak yetiştiren mevcut eğitim sistemiyle, korku ve otorite barındıran, hakimiyet sağlamaya, her alana hükmetmeye çalışan herhangi bir zorlamayla bunu başarmak mümkün değildir. Kişinin bütünlüğe ulaşmasına ancak doğru bir eğitim yardımcı olabilir. Krishnamurti'nin doğru eğitimle kastettiği ise özgürlük, özerklik ve aklın etik bir anlayış çerçevesinde geliştirilmesidir.⁴⁷

Sevgi ve iyilik ancak bireysel özgürlüğün içinde çiçek açar ve doğru eğitim tek başına bu özgürlüğü sağlar. Ne şimdiki topluma uyum, ne de gelecek bir ütopya sözü bireye asla o anlayışı veremez. O anlayış olmadığında ise birey sürekli sorun yaratır. Doğru eğitimci, özgürlüğün içsel doğasını görerek her bir öğrencinin kendi yansıttığı değerlerle yükleri gözlemlemesini ve anlamasını sağlar; kendisiyle ilgili koşullandırılmış etkilerin ve kendi arzularının farkında olmasına yardım eder (...) yetişkinliğe adım atarken her şeyle olan ilişkisini gözlemleyerek kendini anlamasına yardımcı olur, çünkü sonsuz çelişki ve keder getiren tek şey kişisel tamamlanmaya duyulan güçlü arzudur.⁴⁸

Krishnamurti'ye göre, doğru eğitim, bireyi, topluma veya belli bazı güçlere uymaya ya da ters düşmeye teşvik etmez, onun yerine bireyin tarafsız sorgulama ve kişisel farkındalıkla oluşan gerçek insani değerleri keşfetmesinin, kendini bilmesinin yolunu açar. Çünkü cahil insan, öğrenim görmemiş olan değil, kendini bilmeyen insandır ve kendini bilme olmadığı zaman da kendini ifade etme, saldırgan ve hırslı çekişmelerin yaşandığı bir kişisel savunmaya dönüşmekte, beraberinde de yıkım getirmektedir. Bu nedenle eğitim, atomu parçalamayı bilen bir insanın canavara dönüşmemesi için o bilgiyi bilgece kullanmayı öğretmeli, yani teknik öğretimi teşvik ederken, çok daha önemli bir şeyi başarmalı, insanın ruhunu canlandırmalı, yaşamla bütünleşme sürecini tecrübe etmesini sağlamalı, sadece bilgi küpü bir uzman olan, ama yaşamın diğer bağlamlarıyla ilişkisi kopuk, mutsuz ve anlamdan yoksun kişiler yetiştirmek yerine, kişisel farkındalık kapasitesini uyandırmalı, kişinin kendini bilmesine, tamamlanmasına, insan olmasına, yeni değerler yaratmasına yardımcı olmalı, yaşama anlam ve değer

⁴³ Krishnamurti, 2011, s. 8-9.

⁴⁴ Krishnamurti, 2011, s. 10-12.

⁴⁵ Krishnamurti, 2012, s. 20.

⁴⁶ Krishnamurti, 2012, s. 12.

⁴⁷ Krishnamurti, 2012, s. 28.

⁴⁸ Krishnamurti, 2012, s. 25.

katmalıdır. Çünkü ancak bu türden bir eğitim sayesinde daha mutlu ve anlamlı bir dünya kurabilmeyi umabiliriz.⁴⁹

Böyle bir eğitim anlayışının hayata geçirilmesinde, öğretmenlere büyük görev düştüğünü belirten Krishnamurti'ye göre, öğretmenlerin bir sisteme, ideolojiye, belirli bazı güç ilişkilerine bağlı/bağımlı olmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Çünkü böyle öğretmenler, öğrencilerin sadece belirli bir kalıba uygun düşünme ve mekanik bir şekilde veri toplama alışkanlığı edinmelerini sağlar. Fakat bunların hiçbirisi, öğrencinin bütünleşmiş bir insan olmasına, aklın ve özgürlüğün yolunu tutmasına yardımcı olamaz.⁵⁰ Kendini bilen bireylerin yetiştirilebilmesi için öncelikle öğretmenlerin kendini bilen, kendisiyle bütünleşmiş kişiler olmaları gerektiğine dikkat çeken Krishnamurti, yaratıcı, özgür, özerk kişiler yetiştirebilmenin ancak eğitimin amacının bilgisine sahip, etik temelde özgürlüğün ne olduğunu bilen başka özgür, yaratıcı kişiler sayesinde mümkün olabileceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda öğretmenlik, kendini bilen, özgür, yaratıcı bir kişinin, öğrencilere bunun yolunu bizzat örnek teşkil ederek göstermesidir, aksi halde bunu başarmak, bireysel özgürlüğü sağlamak çok zordur.⁵¹ Öğretmenin, çocuklara ve gençlere, hızla tamir edilecek makineler olarak değil, onların bireysel farklılıklarını, yapısal özelliklerini ve sahip oldukları olanakları göz önünde bulundurarak, hassas, değerli varlıklar olduğunu bilerek bakması, bir çocuğu öncelikle anlaması, bunun için de onu özellikle oyun oynarken izlemesi, farklı ruh hallerini incelemesi ve ona kendi önyargılarını, korkularını yansıtmaması ya da çocuğu, kendi arzularının kalıbına uydurmak üzere biçimlendirmemesi gerektiğini dile getiren Krishnamurti'ye göre, öğretmen eğer çocuğu sürekli kendi öznel seçimlerine, değer yargılarına göre yargılsa ya da onun karşısına otoriter bir örnek olarak çıkarsa, çocuğu sadece korku, taklit ve çeşitli hurafe biçimlerine teşvik etmekle kalmayıp, aynı zamanda çocukla olan ilişkisinde ve çocuğun dünyayla olan ilişkisinde bariyerler ve düşmanlıklar da yaratması olasıdır. Oysa öğretmenler ne salt bilgi veren ne hizaya getiren ne de otoriteye boyun eğdiren, terbiye eden kişidir; öğretmen, bilgeliğin ve gerçeğin yolunu gösterebilen kişidir.⁵²

Öte yandan, Billington da korkunun kol gezdiği yerde, papağan eğitimi dışında, gerçek herhangi bir eğitimin olabileceğini düşünmenin çok mümkün olmadığını belirtmektedir. Öğretmen, sınıfta bir tiran, ordularını kontrol eden bir diktatör gibi esip güreleyebilir ya da tıpkı bir kişinin bir atı su içirmeden sudan geçirebileceği gibi öğretmen de bir öğrenciyi düşündürmeden ders verip, ahkâm kesebilir, ama bu durum, öğrenme denen şeyin gerçekleşmesinin bir garantisi değildir. Bir öğretmen, öğrencilerini zorlayabilir ve kimi zaman bu gereklidir, ancak öğrencilerin aktif öğrenme sırasındaki dalga boylarını yakalama ve konuyu bu dalga boyuna getirme sürecinde ipi, bağlantıyı kopartacak derecede germemeye, onları korkutup, ürkütmemeye dikkat etmelidir. Bu yüzden iyi öğretmenlik, otoriteden, konuya ilişkin bilgi sahibi olmaktan öte şeyler gerektirir. Bunların başında, öğrenene saygı, işine yaklaşımın genel doğası gereği hem kendisinin hem de öğrencisinin yürüttüğü faaliyetin değerinin bilincinde olma, yaptığı işe sempati ve heves duyma, akademik yetkinlik sayılabilir.⁵³

Dolayısıyla eğitimde *educere* yaklaşımını benimseyen öğretmenin rolü, bilgiyi verenden çok keşif sürecindeki bir teşvikçi, bir “söyleyen”den çok bir “söyleten”dir ve öğretmen ile öğrenci, bir bölmenin iki tarafında duran birbirinden kopuk insanlar olmak yerine, ortak bir girişimin partnerleridir. Böylelikle öğrenci, fikirleri yalnızca başka bir kişinin otoritesi temelinde kabul etmek yerine, kendi başına düşünmeye, hatta öğretmeninden farklı düşünmeye teşvik edilecektir. Bu, kimi zaman öğrencinin hatalarıyla yüzleşmesini ve bu hatalar sayesinde öğrenmek zorunda bırakılması anlamına gelebilir. *Educere* anlamında eğitim, bu durumu, başkalarının söylediğini sorgusuz sualsiz kabul etmekten daha sağlıklı bir süreç olarak görür. Hatta daha kuvvetli bir ifadeyle söyleyecek olursak: Bir kişi, başka insanların yargılarına sorgusuz sualsiz ne kadar güvenmek zorunda kalıyorsa, kendi başına karar almaktan ve kendi adına konuşmaktan ne kadar korkuyorsa, kendini, diğer insanları, dünyada olan biteni doğru değerlendirmekten ne kadar uzaksa ve insan olmanın değerinin bilgisinden ne kadar yoksunsa, *educere* yaklaşımına göre, bir insan olarak o kadar eksilmiştir.⁵⁴

⁴⁹ Krishnamurti, 2012, s. 12-15, 18-21, 34, 56-57.

⁵⁰ Krishnamurti, 2012, s. 76-77.

⁵¹ Krishnamurti, 2012, s. 39, 79.

⁵² Krishnamurti, 2012, s. 23, 40-41, 85.

⁵³ Billington, 2011, s. 386-389, 391-392.

⁵⁴ Billington, 2011, s. 381-382.

Sonuç

I Suid The School System adlı kısa filmle, milyonlarca kişiyi eğitimin anlamını düşünmeye, neliğini ve amacını sorgulamaya davet eden Williams'ın bu davetine kulak vererek, İngilizce *education*, eğitim kelimesinin Latince kökenine baktığımızda, karşımıza *educare* ve *educere* sözcükleri çıkmaktadır. Okunuşu ve yazılışı benzerlik göstermesine rağmen anlam bakımından oldukça farklı olan bu sözcükler, iki ayrı eğitim anlayışını/yaklaşımını da beraberinde getirmektedir. Eğitimde *educare* sözcüğünü esas alan yaklaşımda eğitim, eğitilen kişiyi, bir iş ya da meslekle bağlantılı olarak talim gördürmek, terbiye etmek, şekil vermek, bilgiyle beslemek anlamına gelmektedir. *Educere* sözcüğünü temel alan yaklaşımda ise eğitim, eğitilen kişiyi dışarıdan bilgiyle beslemekten, talim gördürmekten öte, içeriden dışarıya çıkarma sürecidir. Bu açıdan *educere* olarak eğitim, yetkinleşmek, özerkleşmek, kendini aşmak, öğrencilerin sahip oldukları birbirinden farklı olanakları, yetenekleri, becerileri, düşünceleri, insan olarak değerli olduklarından dolayı geliştirmek, kişinin hem dünyayı hem de kendisini keşfetmesine izin vermek anlamını içermektedir.

Educare yaklaşımını esas alarak yapılan eğitimde, eğitilen kişiye, devletin ekonomik, teknolojik veya sosyal politikaları doğrultusunda, bir iş ya da meslekle ilgili belirli bir beceri, teknik, ustalık edindirmek, pratikte o işin/mesleğin nasıl yapılacağını öğrenmesini ve öğrendiği gibi de yapmasını sağlamak için bilgiyle beslemek, talim ettirmek, bedensel ve zihinsel anlamda terbiye etmekle birlikte toplumun benimsediği ahlaki değer yargıları çerçevesinde kişiye istedik birtakım davranışları kazandırmak amaçlanmaktadır. Buna karşılık *educere* yaklaşımını temel alan eğitimin amacı ise her insanın kendinde taşıdığı tür olarak insana özgü birtakım özelliklerin, olanakların, yeteneklerin, yaratıcı güçlerin içeriden dışarıya çıkmasına, aktifleşmesine, yayılmasına, gelişmesine teşvik edecek yolları açmak, öğrenciye kişisel özerklik kazandırmak, kendini bilen, dünyada olan biteni ve diğer insanları ödünç gözlerle değil, olabildiği ölçüde kendi gözleriyle görebilen, değer yargılarından bağımsız bir şekilde değerlendirmelerde bulunabilen, neyi neden yaptığının bilincinde olan, eylemlerinin sorumluluğunu alabilen bir insan olma yolunda rehberlik etmek, yani kişinin kendini “insan” olarak gerçekleştirebilmesine ve yaşamla bütünleşmesine yardımcı olmaktır.

Dolayısıyla *educere* ilkesiyle yürütülen eğitim, tür olarak insanın varlık yapısını oluşturan özelliklerin ve olanakların bilgisinden hareketle etik bir temelde insanlaşma süreci olarak görülmekte ve bu süreçte bireye içsel olan amaçlanmakta, yani edinilecek bilgi, beceri, fikir veya kazanımlar herhangi bir pragmatik nedene dayanmaksızın her insanın gizil güçlerini açığa çıkarmasına, yaratıcılığını, yeteneklerini geliştirmesine, insanlaşmasına yardımcı olması için istenmektedir. *Educare* yaklaşımını esas alan eğitimde ise eğitilen kişi açısından her türlü kazanımın yarar çıkara dayanan, bireye dışsal nedenlerle istendiğini söylemek mümkündür. Nitekim *educare* yaklaşımıyla yürütülen eğitimde, eğitilen kişiye kazandırılacak davranış kimin saptadığına ve ne için istediğine bakıldığında, devletin ekonomik, teknolojik, sosyal politikalarının ve ayrıca toplumun çoğunluğunun iyi-kötü dediği davranış normlarının, değer yargılarının, yani ahlakının belirlediği görülmektedir. Dolayısıyla eğitimde *educare* yaklaşımını esas alındığında, eğitim bir yandan devletin ekonomik, teknolojik, endüstriyel veya sosyal politikaları, diğer yandan da toplumda geçerli olan değer yargıları ve davranış kuralları ekseninde ister istemez yarar çıkar odaklı amaçların bir aracı olarak şekillenmektedir. Bununla bağlantılı olarak da kişiye kazandırılacak davranış, devlet, ekonomi, endüstri, teknoloji veya ahlaki değer yargıları açısından yararlı görüleni korumayı amaçlamakta, yani kişide ortaya çıkacak olan davranış değişikliği, her defasında farklılaşan araçsal birtakım amaçlara hizmet etmek için istenmektedir. Bu durumda da öğrencilerin, devletin belirlediği ekonomik, teknolojik, endüstriyel politikaların gerektirdiği nitelikleri, davranışları edinmiş, toplumda baskın olan değer yargılarını, dünya görüşünü içselleştirmiş, üretim ve tüketime hizmet etmeye hazır bir emek gücü olarak yetiştirilmeleri, yani çocuklara, devletin veya toplumun çıkarı için üzerinde tasarrufta bulunulacak ve şekillendirilecek bir obje olarak bakılması, okullarda iktidarın isteklerine boyun eğmenin öğretilmesi, müfredat çerçevesinde öğretilmeye/öğrenilmeye değer olanın göz ardı edilmesi, mesleki eğitimin öğrencilerin yeteneklerine, ilgi alanlarına göre değil, elde edilecek faydaya uygun biçimde yapılması ya da günümüz eğitim anlayışını dava eden Williams'ın işaret ettiği gibi öğrencilerin, bilgi, beceri ve yeteneklerinin bir yatırım aracı ya da ticari bir ürün olarak görülmesi, milyonlarca insanın robotlaştırılması, rekabete zorlanıp yarışırılması gibi sorunlar kaçınılmaz olmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında Williams'ın, öğrencilerin sahip olduğu birbirinden farklı bireysel/yapısal özelliklerin, olanakların ve yeteneklerin açığa çıkmasına, özgür bir şekilde gelişmesine yardımcı olmak, bağımsız düşünebilen, birbiriyle iletişim kurabilen özerk kişiler yetiştirmek yerine, onların yaratıcılığını ve özgünlüğünü öldürmekten, öğrencileri sadece fabrikalarda çalışmak, hizmet etmek üzere eğitmekten suçlayarak sanık sandalyesine oturttuğu günümüz eğitiminin, içinde *educere* düşüncesine yer vermediğini, daha çok araçsal birtakım amaçlarla hayata geçirilen *educare* anlamında eğitime odaklandığını, bu durumun da eğitim davasının konusunu oluşturduğunu söylemek mümkündür. Oysa Billington'un dikkat çektiği gibi *educare* yaklaşımını esas alan bir eğitimle, kişilerin belli alanlarda bilgi sahibi olması, bazı pratik beceriler üzerine talim görmesi, bu anlamda istenilen birtakım davranışları kazanması, böylelikle bir iş ya da meslek edinmesi gereklidir, ama eğitilmiş olmak için yeterli değildir. Daha açık bir ifadeyle, *educare* yaklaşımını temel alan bir eğitim, insanları her ne kadar pratik, faydalı veya yararlı görülen birtakım becerilerle, davranışlarla donatarak kişilerin, emek tasarrufu sağlayan çeşitli teknik aletleri, hızlı ulaşım sistemlerini, hesap makinelerini, bilgisayarları, gündelik yaşamdaki en sıkıcı, rutin işleri üstlenen bir dizi otomatik makineyi yapabilmesine, kullanabilmesine yardımcı olup, hatta kimi zaman bunları elde edebilmesinin ve toplumun çoğunluğunun gözünde terbiyeli, başarılı, zengin vb. bir kişi olabilmesinin kapısını aralasa da dünyada *educare*'in verebileceği her şeye sahip olmak, ama yine de eğitimsiz olmak mümkündür.

Öyle ki bir kişi, kolunun uzandığı bütün okulları bitirmiş, ama yine de dar kafalı kalmış olabilir; iktisadi yaşama fayda sağlayıp fayda elde edebilir, bir sürü eve veya bir otomobil filosuna sahip olabilir, ancak eğitim açısından hala kara cahildir; Concorde'ü dünyanın her yerine uçurabilen bir pilot, parmakla gösterilen bir beyin cerrahı olabilir, ama cinsiyet ayrımcılığı ya da ırkçılık yapabilir; hukuk fakültesini dereceyle bitirmiş bir yargıç olabilir, ancak adil bir insan olmayabilir; öğretmen olabilir, ama insandan nefret edebilir; çevre konusunda uzman bir mühendis olabilir, buna karşılık doğal kaynakların korunmasını, üretim ve tüketim faaliyetlerinin insan sağlığına, doğal dengeye zarar vermeyecek biçimde planlanmasını önemsemeyebilir ya da bir kişi, iki ayrı dili akıcı bir biçimde konuşmasına rağmen, bu dillerden herhangi biriyle söyleyebileceği dişe dokunur bir görüşü olmayan, iki dilde cahil birisi olabilir. Dolayısıyla eğitilmek ya da eğitilmiş olmak vasıflı bir bilgi küpü olmanın ötesinde, Billington'un işaret ettiği gibi kişinin taktığı "at gözlükleri"nin farkına varıp bunlardan kurtulabilmesini ya da Krishnamurti'nin belirttiği üzere insanın kendini bilmesini, "insan" olarak gelişmesini, yaşamla bütünleşmesini sağlamaya yönelik bir kazanımdır. Bu nedenle eğitimde *educere* yaklaşımının beraberinde getirdiği insanlaşma süreci eğitimin ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Ancak bundan eğitimin tek başına *educere* yaklaşımıyla yürütülmesi gerektiği sonucu da çıkarılmamalıdır. Billington'un yerinde bir tespitle belirttiği gibi eğitim söz konusu olduğunda *educare* ve *educere* yaklaşımları, adeta bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır. Bir insanın yaşamla bütünleşebilmesi, yaşamı her yönüyle kavrayabilmesi için eğitim sisteminde *educare* ve *educere* yaklaşımlarının her ikisi de gereklidir ve zorunludur.⁵⁵ Burada temel problem bazı pratik beceriler kazanmanın, meslek sahibi olmanın önemini yadsımadan, ama aynı zamanda insanı yüzeysel ve indirgeyici bir yaklaşımla sadece biyolojik bir canlı, *homo biologicus* ya da *homo economicus* olarak görmemeyi, onu bütüncül ve tutarlı bir ontolojik perspektifle ele almayı, eğitimi yalnızca sınıf geçmeye, sınavları kazanmaya ve iş bulmaya yarayan işlev odaklı veya yarar çıkar temelli mekanik bir süreç olarak düşünmemeyi, eğitimin sorumluluk alanını, kişinin güncel gereksinimleriyle, meslek edinmesiyle sınırlandırmamayı,⁵⁶ *educare* yaklaşımıyla yürütülen eğitimi araçsallaştırmamayı, öğrenciyi, verilen teknik bilgiyi, yaptığı mesleği, bilgece, erdemli bir şekilde hayata geçirebilmesi yönünde eğitmeyi, yani eğitime *educere* yaklaşımının unsurlarını dahil ederek, her iki yaklaşım arasında bir denge kurabilmeyi başarmaktır. Bunun için de genel olarak eğitimde, ama özellikle de *educare* yaklaşımıyla yapılan eğitimde, insanı özerk bir varlık olarak gören bir insan ve değerlilik anlayışından hareket edilmesi ve eğitimin, çıkar amaçlı her türden siyasi, ahlaki, dini, ideolojik, ekonomik vb. karışmanın ve karıştırmanın dışında kalması gerekmektedir.

Dolayısıyla kişilerin, temelini insanın varlık yapısında bulan özelliklerini, olanaklarını bütünüyle geliştirebilmesi, sahip olduğu farklı birtakım yeteneklerini, becerilerini açığa çıkarıp, insanın değerini koruyarak hayata geçirebilmesi, bağımsız düşünebilen, yaratıcı, özgür ve özerk bir insan olarak kendini

⁵⁵ Billington, 2011, s.383-384.

⁵⁶ Milli Eğitim Bakanlığı, "2023 Eğitim Vizyonu" raporunda, eğitimin yalnızca biyolojik, ekonomik tanımlamalara, istatistiksel verilere, nicel başarılarla odaklanmaması, mesleki ve teknik bir sorun olarak görülmemesi, aynı zamanda ontolojisi, epistemolojisi ve etik temelleriyle birlikte ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır (s.15). http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf

gerçekleştirebilmesi, etik ilişki değerlerini koruyarak insana yakışır bir yaşam sürdürebilmesi, yani Williams'ın dile getirdiği gibi eğitimin insanın ruhunu canlandırabilmesi için eğitimde *educare* ve *educere* yaklaşımlarının bir bütün olarak, birlikte iş görmesi gerekmektedir. Nitekim Alfred North Whitehead da toprağın tohumu yeşertmesi gibi eğitimin de insanın ruhunu yetkinleştirip, canlandırabilmesi, insanın içinde yaşadığı dünyayı bütünlüğünde kavrayabilmesi, insanlık hakkında bir fikir edinebilmesi, yaşamın zorlu yollarında yolunu kaybetmemesi, gerçek anlamda aydın, kültürlü, eğitilmiş bir kişi olabilmesi için eğitimde hem *educare* hem de *educere* yaklaşımlarının bir bütün olarak görülmesi ve birlikte yürütülmesi gerektiğini bize açıkça göstermektedir. *Eğitimin Amaçları* (2020) adlı kitabına, “salt bilgi taşıyan insan, Tanrının yeryüzü üzerindeki en yararsız insanıdır” diyerek başlayan Whitehead, insan yetiştirirken amaçlamamız gereken şeyin hem kültüre hem de belirli bir alanda uzman bilgisine sahip olan insanlar yetiştirmek olduğunu şu sözleriyle dile getirmektedir: “Uzmanlık bilgisi öğrenciye, [hayata] başlayacağı zemini verecek, kültür de onları felsefe kadar derine indirecek ve sanat kadar yükseğe çıkartacaktır. Hatırlamamız gerekir ki değerli olan entelektüel gelişim, öz-gelişimdir.”⁵⁷

Eğitimde herhangi bir hayat kıvılcımı taşımayan, birbiriyle bağlantısız fikirleri, bilgileri “atıl fikirler mikrobi” olarak nitelendiren Whitehead, çocuğun kendisine aktarılan bilgileri, fikirleri, aynı zamanda kendi gerçek yaşamının koşullarında, çevresinde uygulamasını da öğrenmesi gerektiğini belirtmektedir. Whitehead'a göre, eğitimin amacı, düşünce ve eylemin birlikteliğini, eylemlerin düşünce tarafından kontrol edilmesini ve düşüncelerin eylemle sonuçlanmasını, ama en önemlisi de düşüncede ve eylemde, insan ve insan yaşamı için değerli olanı görebilmeyi sağlamaktır. Bu bağlamda eğitimde öğretilecek en önemli konu ise bütün görünüşleri içinde yaşamdır.⁵⁸ Eğitimin, öğrencilerin tüm yetilerini, kapasitelerini açığa çıkarması ve bunlarla yaşam arasında bir bağ kurmayı, yaşama anlam ve değer katacak şekilde düşünmeyi ve eylemeyi öğretmesi gerekmektedir. Bu nedenle toplumun veya devletin hem pratik ihtiyaçlarını giderme konusunda ustalık, teknik ve teknolojik öğretim ile yaşam sanatına dair bir kavrayış kazandıracak, yani öğrencinin potansiyellerini dışa vuran çeşitli etkinliklere yönelik bir eğitim, gerçek entelektüel bir aydınlanma olarak görülmelidir. Böyle bir eğitimde, felsefe ve şiir, torna tezgâhları kadar zorunludur.⁵⁹ Dolayısıyla eğitimde *educere* yaklaşımı, eğitimin ayrılmaz bir parçası olmalı ve çocuk, eğitimin başından itibaren hem *educare* hem de *educere* yaklaşımlarının dengeli kurulmuş birlikteliği içinde bir eğitim almalıdır. Aksi halde balıkların ağaca tırmanmaya zorlandığı bir dünyada yaşamak kaçınılmaz olacaktır.

⁵⁷ Whitehead, 2020, s. 15.

⁵⁸ Whitehead, 2020, s. 16, 21-22.

⁵⁹ Whitehead, 2020, s. 28-30, 50, 60, 61, 67.

Kaynakça

- Baker, C. (2013). *Zorunlu Eğitime Hayır*. Ayşegül Sönmezay (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bakır, K. (2020). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bass, R. V. ve Good, J. W. (2004). "Educare and educere: Is a balance possible in the educational system?" *The Educational Forum*, 68 (2), ss. 161-168.
- Billington, R. (2003). *Living Philosophy*. Third Edition, London: Routledge.
- Billington, R. (2011). *Felsefeyi Yaşamak*. Abdullah Yılmaz (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Craft, M. (1984). "Education for diversity". Maurice Craft (Ed.). *Education and Cultural Pluralism* (pp. 5-26). London and Philadelphia: Falmer Press.
- Doğan, M. (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ferrer, F. (2012). "L'École Rénovée". Peter Glassgold (Ed.). *Anarchy, An Anthology of Emma Goldman's Mother Earth. (New and Expanded Edition), Part Four: Civil Liberties* (pp. 257-265). Berkeley, California: Counterpoint.
- Freire, P. (1991). *Ezilenlerin Pedagojisi*. Dilek Hattatoğlu, Erol Özbek (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Günay, D. (2020). "Eğitim Felsefesinin Temel Bilgisi: Nasıl Öğreniriz?" *Eğitime Bakış, Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi Eğitim-Bir-Sen*. Yıl: 16 / Sayı: 48, ss. 85-97.
- Hern, M. (2008). *Alternatif Eğitim/Hayatımızın Okulsuzlaştırılması*. Eylem Çağdaş Babaoğlu (Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Illich, I. (2006). *Okulsuz Toplum*. Celâl Öner (Çev.). İstanbul: Oda Yayınları.
- İnal, K. (2010). "Eleştirel pedagoji: eğitim(d)e modern özgürleştirici bir yaklaşım". *Alternatif Eğitim e Dergisi*, 1, ss. 14-23.
- Kant, I. (2021). *Eğitim Üzerine*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Krishnamurti, J. (2012). *Eğitim ve Yaşamın Anlamı*. Aslı Açıköz (Çev.). İstanbul: Omega Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (1977). "Felsefe ve Kişi Eğitimi". *Felsefe Kurumu Seminerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2011). *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2013). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2014). *Uludağ Konuşmaları*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kumar, H. ve Pandey, K. H. (2017). "Educational Philosophy". *Foundation Of Education, Unit 1*, pp. 3-23. Arunachal Pradesh, India: Rajiv Gandhi University Publishing.
- Milli Eğitim Bakanlığı, "2023 Eğitim Vizyonu", Erişim Tarihi 01.02.2022 http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf
- Mengüşoğlu, T. (1977). "Antropolojinin Işığında Eğitim". *Felsefe Kurumu Seminerleri 1-2-3*, ss. 10-18. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Mengüşoğlu, T. (2015). *İnsan Felsefesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Mialaret, G. (2010). *Eğitim Bilimlerinin Gelişimi*. Hüseyin Izgar, Musa Gürsel (Çev.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Reboul, O. (1991). *Eğitim Felsefesi*. Işın Gürbüz (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Spring, J. (1991). *Özgür Eğitim*. Aysen Ekmekçi (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Whitehead, A.N. (2020). *Eğitimin Amaçları*. Hasan Ünder, Raşit Çelik (Çev.). Ankara: Fol Kitap.

Williams, R. (Senaryo Yazarı). (2016). I Suid The School System [kısa film]. Directed By Joel Bergvall and Joe Lombardi, September 26, 2016

Erişim Tarihi: 01.10.2021 <https://www.youtube.com/watch?v=dqTTojTija8>

Yılmaz, M. (2000). "Türk Atasözlerinde Eğitim Anlayışı". *A.Ü. EBF Dergisi*, Cilt 3. Sayı 1-2, ss. 137-145.